

**Κείμενα
Νεοελληνικής Λογοτεχνίας**

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 4ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων

**βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το**

ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από

το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και

25% από εθνικούς πόρους.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ευριπίδης Γαραντούδης, *επίκουρος
Καθηγητής του Πανεπιστημίου
Αθηνών*

Σοφία Χατζηδημητρίου,
Σχολική Σύμβουλος

Θεοδώρα Μέντη, *Φιλολόγος,
Εκπαιδευτικός Β/θμιας
Εκπαίδευσης*

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Δημήτριος Σουλιώτης,
*Αναπληρωτής Καθηγητής του
Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας*
Βασίλειος Τσιλιμίγκρας, *Σχολικός
Σύμβουλος*

Γεώργιος Ελευθερόπουλος,
*Φιλολόγος Εκπαιδευτικός Β/θμιας
Εκπαίδευσης*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ελένη Κεχαγιόγλου, *Φιλολόγος*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χρυσούλα Βέικου, Σύμβουλος του
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Ηλίας Γιούρης, Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Αλέκος Φασιανός, Ζωγράφος

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας
Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Ευριπίδης Γαραντούδης
Σοφία Χατζηδημητρίου
Θεοδώρα Μέντη**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

**Κείμενα
Νεοελληνικής Λογοτεχνίας**

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 4ος

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ

Δύο γράμματα της Χαράς

Το βιβλίο του Θανάση Βαλτινού Στοιχεία για τη δεκαετία του '60 (1989), που ο ίδιος το χαρακτηρίζει μυθιστόρημα, συντίθεται από διάφορα, ασύνδετα μεταξύ τους, κείμενα. Τα περισσότερα από τα κείμενα αυτά είναι γραμμένα από το συγγραφέα σαν επιστολές και δημοσιογραφικά ρεπορτάζ που περιγράφουν καταστάσεις και αποδίδουν τα ήθη και τη νοοτροπία της δεκαετίας του 1960. Η δεκαετία αυτή χαρακτηρίστηκε από το φαινόμενο της μαζικής μετανάστευσης των Ελλήνων προς διάφορες μακρινές χώρες. Τα δύο γράμματα που θα διαβάσετε τα γράφει η Χαρά, μια Ελληνίδα μετανάστρια στο Γιοχάνεσμπουργκ της

Νότιας Αφρικής, η οποία έχει δυο μικρές κόρες, την Κωνσταντίνα και την Άννα. Τα γράμματα απευθύνονται στα δυο αδέρφια της, τη Μαρία και το Λουκά, που ζουν στην Αθήνα.

1

Γιοχάνεσμπουργκ, 11.9.1968

A γαπημένη μου Μαρία,

Χθες έλαβα το γράμμα σου το οποίο δε χόρταινα να διαβάζω με τα τόσα νέα. Λες να έχουμε κανένα ειδύλλιο* Νίκου-Ισμήνης; Μακάρι, αν είναι για καλό. Ευχαριστήθηκα που είχες πολύ κόσμο στη γιορτή σου, αν και καλοκαίρι. Το δικό μου δώρο θα το λάβεις το Δεκέμβριο που προγραμματίζομε να έρθουμε

*ειδύλλιο: ερωτική ιστορία

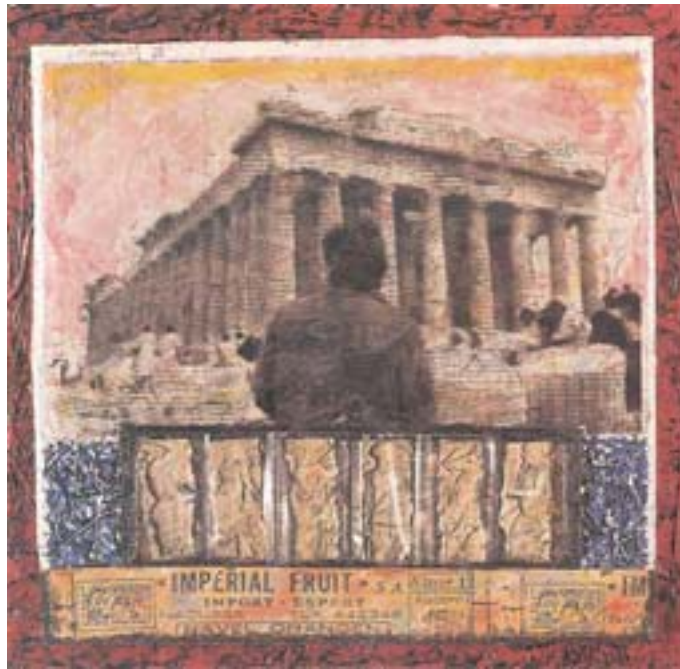
για διακοπές. Σε ευχαριστώ και για τα περιοδικά πάρα πολύ, δεν έπρεπε όμως να δώσεις τόσα χρήματα για ταχυδρομικά. Ο Γεράσιμος λέει την επόμενη φορά να μην τα κλείσεις σε φάκελο, αλλά να τα κάνεις ρολό ώστε να φαίνονται περιοδικά, οπότε καταβάλλεις* πολύ λιγότερα τέλη.* Άρχισα να τα διαβάζω και θα τα «ξεκοκαλίσω» μέχρι να λάβω τα άλλα. Εδώ αργούν να έλθουν, μήνα και παραπάνω. Να φανταστείς ότι ούτε η προηγούμενη *Γυναίκα* υπάρχει ακόμη αλλά ούτε και το *Πάνθεον* της 26ης Ιουλίου. Πάντως χρέωνε με ό,τι ξοδεύεις γι' αυτά. Έγγραφα του Βασίλη επίσης. Είχε ανησυχήσει και μας τηλεφώνησε αν κάτι δεν πηγαίνει καλά να γυρίσω

*καταβάλλεις: πληρώνεις

*τέλη: ταχυδρομικά έξοδα

πίσω με τα παιδιά. Του έγραψα ότι χρειάστηκε να επισκεφτώ γιατρό τρεις φορές. Γιατί πράγματι ήμουν άσχημα από μελαγχολία, κι αυτό όχι λόγω νοσταλγίας όσο γιατί δεν υπάρχει τρόπος να ασχοληθώ με κάτι. Δεν ξέρεις, Μαρία, πώς αργούν να περάσουν οι ώρες όταν κοιτάς συνέχεια το ρολόγι. Μου έγινε εφιάλτης, και το πρωί ξυπνάω με την ιδέα ότι δεν έχω τι να κάνω. Ο γιατρός μου έδωσε ηρεμιστικά αλλά δε με βοηθάν και πολύ. Έτσι από σήμερα ο Γεράσιμος με πήρε στη δουλειά. Άρχισε να μου μαθαίνει τα διάφορα μηχανήματα, τηλέτυπα* κτλ. Ελπίζω να τα καταφέρω, δεν είναι δύσκολα, τουλάχιστον να ξεχνιέμαι. Πες του

*τηλέτυπο: συσκευή που αποτυπώνει σε ταινία το τηλεγράφημα

**Θανάσης Βαλτινός
Γιάννης Ψυχοπαίδης,
*Το γράμμα που δεν έφτασε***

Βασίλη ότι τώρα πηγαίνω καλύτερα, και με τη σκέψη ότι θα εργάζομαι θα ησυχάσουν τα νεύρα μου. Ελπίζω να πάρω και λίγο βάρος γιατί έχω ήδη χάσει τρία κιλά. Είμαι τώρα 49. Αυτή τη στιγμή έχουμε μεσημβρινή διακοπή. Σου γράφω από το γραφείο. Γράφε μου όσο μπορείς πιο συχνά, τα γράμματά σου μου δίνουν αισιοδοξία, τα νέα

σας που μαθαίνω. Έγραψα χτες και της μαμάς. Χάρηκα που ο μπαμπάς πάει καλύτερα. Πες της Ρίας ότι στο γράμμα της θα απαντήσω αύριο. Η Ζωή τι κάνει; Στο φλιτζάνι μου είπαν για ένα στεφάνι.* Ποια θα παντρευτεί πρώτη εσύ ή εκείνη; Περιμένω να ακούσω ευχάριστα. Οι μικρές σου στέλνουν φιλιά. Κάθε μέρα σάς θυμούνται όλους και σας αναφέρουν. Βλέπεις δεν έχουν παιδιά να παίξουν στο σπίτι και όλο για την Αθήνα μιλάνε μεταξύ τους. Σε αφήνω για να συνεχίσει ο Γεράσιμος.

Σε φιλώ
Χαρά

*στεφάνι: γάμος

Μαρία, ευχαριστώ για τη γραβάτα.
Οι κοπέλες του γραφείου λένε ότι
είναι πολύ sexy. Οι καημένες
συγχέουν εξόφθαλμα* πράγματα!
Παρακάλεσε το Γιώργο να ρωτήσει
πόσο πιάνουν* εκεί οι movie
camera Canon auto zoom 814 και
1214. Γράψε μου.

Φιλιά σε όλους
Jerry

*εξόφθαλμο: ολοφάνερο

*πιάνουν: κοστίζουν

Γιοχάνεσμπουργκ, 31.3.1969

Aγαπημένε μου Λουκά,

Για μένα τώρα εδώ ένα γράμμα είναι μεγάλη υπόθεση και ιδίως από δικά μου πρόσωπα. Παρόλο που στην αρχή έρχονταν στιγμές που νόμιζα ότι δε θα μπορέσω να ζήσω σ' αυτή τη χώρα, τώρα έχω βρει κάποιο ρυθμό και είμαι καλύτερα. Πρέπει πάντως να συνεχίζω τα χάπια που μου έδωσε ο γιατρός για τα νεύρα. Με στενοχωρεί το σχολείο των παιδιών, θα ξεχάσουν τα ελληνικά, κάνουν μόνο μία ώρα την ημέρα και εκείνη όχι κανονικά. Στα αγγλικά πηγαίνουν καλά. Γράψε μου τη γνώμη σου· η Μαρία λέει ότι φτάνει να μορφωθούν και δεν έχει σημασία σε ποια γλώσσα. Στείλε

μου κανένα βιβλίο, κατάλληλο για μένα, όχι βαρύ, τους *Πανθέους** τους τελείωσα. Της Άννας τής αρέσει επίσης να διαβάζει, της πήρα κάτι από εδώ, αλλά δεν έχουν βέβαια και σπουδαία πράγματα. Η Κωνσταντίνα δεν έμαθε ακόμα να γράφει. Τα είπε πάντως της Άννας να σου γράψει αυτό που θέλει. Ο Γεράσιμος είναι καλά. Πολλές ευθύνες μέχρι να οργανωθεί το γραφείο και συχνά έχω την εντύπωση ότι του φορτώσαμε κι εμείς παραπανίσιες σκοτούρες έως ότου τακτοποιηθούμε. Στην Καλλιόπη χαιρετισμούς, αν τη βλέπεις ακόμη.

Από όλους μας πολλά φιλιά
Χαρά

* Οι Πανθέοι: μυθιστόρημα του Τάσου Αθανασιάδη

είε Λουκά,

Σήμερα διάβασα το γράμμα σου. Εμένα μου αρέσει η Νότιος Αφρική. Και να σου πω γιατί μου αρέσει. Πρώτον το Σάββατο δεν έχουμε σχολείο. Διάβασα ένα βιβλίο, *Στα χρόνια της σκλαβιάς* του Αλέξη Δαφνομήλη, και μου άρεσε πολύ. Θέλω να μου στείλεις ένα βιβλίο, στα χρόνια μου, από τους βυζαντινούς χρόνους. *Τα κάστρα του Μωριά* το έχω διαβάσει. Η Κωνσταντίνα θέλει να της στείλεις ένα βιβλίο με παραμύθια και εικόνες.

Σε φιλούμε και οι δύο

Θ. Βαλτινός,
Στοιχεία για τη δεκαετία του '60,
Στιγμή

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Και στα δύο γράμματα γίνονται πολλές αναφορές σε πρόσωπα της οικογένειας και σε οικογενειακές καταστάσεις. Ποια σημασία έχουν οι οικογενειακοί δεσμοί για τη Χαρά αλλά και για τους παραλήπτες των επιστολών της, τη Μαρία και το Λουκά;
- 2** Γιατί η Χαρά χρειάστηκε να επισκεφτεί το γιατρό αρκετές φορές και πώς αντιμετωπίζει τα προβλήματα της;
- 3** Ποια εντύπωση σας δημιουργεί το γεγονός ότι στο υστερόγραφο της πρώτης επιστολής ο Γεράσιμος υπογράφει με το αγγλικό όνομα Jerry;

4 Το υστερόγραφο του δεύτερου γράμματος το γράφει η Άννα, η μεγαλύτερη κόρη της Χαράς, που πρέπει να είναι στην ηλικία των 8 περίπου ετών. Η Άννα δε συμμαρρίζεται τις ανησυχίες της μητέρας της. Πώς αντιμετωπίζει εκείνη τη μετανάστευση της οικογένειας στη Νότια Αφρική;

5 Περιγράψτε τους τρεις διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους τα μέλη της οικογένειας (Χαρά, Γεράσιμος, Άννα) βιώνουν την ξενιτιά.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

♦ Στην αρχή του πρώτου γράμματος της η Χαρά γράφει για τα περιοδικά: «Εδώ αργούν να

έλθουν, μήνα και παραπάνω».
Εντοπίστε στον παγκόσμιο γεωγραφικό χάρτη τα βασικά σημεία προορισμού των Ελλήνων μεταναστών στη δεκαετία του 1960 (Γερμανία, Αυστραλία, Η ΠΑ, Καναδάς, Νότια Αφρική) και προσπαθήστε να βρείτε τις χιλιομετρικές αποστάσεις από την Ελλάδα.

◆ Συγκεντρώστε πληροφορίες για τα ελληνικά Βιβλία που αναφέρονται στις δύο επιστολές (Οι Πανθέοι, Στα χρόνια της σκλαβιάς, Τα κάστρα του Μωρία). Σύμφωνα με τις πληροφορίες αυτές, γράψτε ένα σύντομο κείμενο με σκοπό να εξηγήσετε το ρόλο του ελληνικού Βιβλίου στη ζωή των ξενιτεμένων, της Χαράς και της Άννας.

ΑΛΚΗ ΖΕΗ

Αναμνήσεις της Κωνσταντίνας από τη Γερμανία

Στο μυθιστόρημα Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της (2002) η Άλκη Ζέη αφηγείται τις περιπέτειες μιας έφηβης που έρχεται στην Ελλάδα χωρίς τους γονείς της, για να ζήσει προσωρινά με τη γιαγιά της, ύστερα από εφτάχρονη παραμονή στη Γερμανία. Οι δυσκολίες προσαρμογής της Κωνσταντίνας στη νέα πραγματικότητα, μακριά από το σπίτι της και τους συμμαθητές της, την οδηγούν σε επικίνδυνους δρόμους, από τους οποίους όμως θα διαφύγει τελικά χάρη στη θέλησή της για ζωή και στην αγάπη των καινούριων της φίλων. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, η

δεκατριάχρονη ηρωίδα αναπολεί τις πρώτες μέρες στο Άαχεν και τη γνωριμία της με το περιβάλλον του γερμανικού σχολείου, στο οποίο η μητέρα της εργάζεται ως δασκάλα της ελληνικής γλώσσας

Λένε πως άμα πνίγεσαι στη θάλασσα, πριν βουλιάξεις για τα καλά, περνάει από μπροστά σου, σαν κινηματογραφική ταινία, όλη σου η ζωή. Κι εμένα τώρα, που βουλιάζω στη στεριά, περνάει από μπροστά μου όλη μου η ζωή στο Άαχεν.

Το σπίτι μας, σ' ένα μεγάλο δρόμο με δέντρα και στη μέση παρτέρια με λουλούδια.

Μένουμε στον τρίτο όροφο, και στο ισόγειο είναι το μαγαζί που πουλάει τα ψωμάκια. Το δωμάτιο μου μεγάλο, μ' ένα κρεβάτι σχεδόν

διπλό, μπρούντζινο, σαν του παλιού καιρού, με τσέρκι* και κουνουπιέρα να το σκεπάζει ολόκληρο και να χώνεσαι μέσα να κάνεις όνειρα ξύπνια. Το είχα δει σε μια βιτρίνα, όταν πήγαμε με τη μαμά και τον μπαμπά να διαλέξουμε έπιπλα. «Αυτό θέλω». Εκείνοι γέλασαν. «Ας της κάνουμε το χατίρι», είπε ο μπαμπάς και μου το πήραν. Όταν μας το έφεραν στο σπίτι, ξάπλωνα με τις ώρες. Μια τρύπωνα κάτω από την κουνουπιέρα, μια την άνοιγα και κοίταζα απέναντι, από το μεγάλο παράθυρο που έπιανε όλο τον τοίχο, τα φανάρια της Άνναστράσε – ένα δρόμο όχι πολύ μεγάλο, στολισμένο με παλιά φανάρια.

*τσέρκι: μεταλλικό στεφάνι· στο παρελθόν χρησιμοποιούνταν από τα παιδιά ως παιχνίδι

Εκεί πηγαίναμε με τον μπαμπά, μόλις τέλειωνα τα μαθήματα μου, να κάνουμε μια βόλτα, παρόλο που άρχιζε να σκοτεινιάζει. Όταν χιόνιζε, στραφτάλιζαν οι νιφάδες στο φως των φαναριών. Τις Παρασκευές, που δεν είχαμε σχολείο την άλλη μέρα ούτε εγώ ούτε ο μπαμπάς, πηγαίναμε βόλτα στους πεζόδρομους που ήταν εκεί γύρω, χαζεύαμε τα μαγαζιά, δηλαδή εγώ χάζευα, και καταλήγαμε σ' ένα μεγάλο καφενείο, το Κινγκ Κόλετζ, που είχε καρέκλες από χοντρή ψάθα και ξύλινα τραπέζια. Εγώ έπαιρνα μια ζεστή σοκολάτα κι ο μπαμπάς μια μπίρα. Αν χασομερούσαμε, μας έλεγε η μαμά γελώντας: «Πάλι έξω το ρίξατε;».

Εκεί, σ' αυτόν το δρόμο με τα φανάρια, έλεγα στον μπαμπά όλα μου τα μυστικά. «Κωνσταντινιώ»,

έτσι με φώναζε ο μπαμπάς, «τι καινούριο έχουμε σήμερα;». Κι εγώ άρχιζα και δεν τέλειωνα τα πιο πολλά για το σχολείο, που το λάτρευα.

Το αγάπησα από τη στιγμή που το είδα. Παρόλο που, πριν μπούμε μέσα την πρώτη μέρα, χτυπούσε η καρδιά μου σαν τρελή, και τα χέρια μου, που κρατούσε το ένα ο μπαμπάς και το άλλο η μαμά, είχαν ιδρώσει.

Μπήκαμε σε μια μεγάλη αυλή στρωμένη με πρασινόγκριζες πλάκες κι ένα μεγάλο στέγαστρο γύρω γύρω.

«Ο διευθυντής, ο χερ Χάινερ, μας περιμένει στο γραφείο του», λέει η μαμά. Παίρνουμε ένα διάδρομο με πλακάκια μπεζ και βυσσινιά. Ο διάδρομος ατέλειωτος, μα σ' όλο το μήκος, από τη μια μεριά, απ' άκρη

σ' άκρη, παράθυρα και στο περβάζι
τους γλάστρες γλάστρες με διαφο-
ρετικά λουλούδια και φύλλα η κάθε-
μιά. Στον απέναντι τοίχο, πίνακες.
Η καρδιά μου δε χτυπούσε πια,
γιατί αποξεχάστηκα και χάζευα.

Ανεβήκαμε μια σκάλα, που αντί
για κάγκελα είχε άσπρο μεταλλικό
δίχτυ κι η κουπαστή της ήταν σκού-
ρα βυσσινιά. Φτάσαμε στον πρώτο
όροφο και σταθήκαμε μπροστά σε
μια πόρτα, που ο μπαμπάς είπε
πως ήταν το γραφείο του διευθυ-
ντή. Δεν ξέρω τι άλλο χρώμα πήρα
εκτός από το κανονικό χλωμό μου.
Σίγουρα θα έμοιαζα με λειψανάκι.* Η

* Λειψανάκι: από τη λέξη λείψανο
που σημαίνει νεκρό σώμα. Επειδή
η Κωνσταντίνα μικρή ήταν πολύ
χλωμή, η γιαγιά τής έλεγε πως
μοιάζει με λειψανάκι

μαμά χτύπησε την πόρτα κι ο μπαμπάς γύρισε και με κοίταξε: «Κωνσταντινιώ, κουράγιο, αφού σου είπαμε πως είναι ο καλύτερος».

Η πόρτα άνοιξε από μόνη της, ο μπαμπάς μ' έσυρε σχεδόν μέσα, μα, πριν μπούμε καλά καλά, ήρθε και στάθηκε μπροστά μας ένας κύριος όχι πολύ ψηλός, με κοκκινωπά μαλλιά και γαλανά μάτια, που χαμογελούσε και φαίνονταν τα κάτασπρα δόντια του.

Ουφ! Η καρδιά μου έπαψε να παίζει ταμπούρλο. Εκείνος έσκυψε, με φίλησε και είπε ελληνικά: «Καλώς το παιντί μας». Ο μπαμπάς μου είχε πει πως ο χερ Χάινερ λατρεύει την Ελλάδα και μαθαίνει ελληνικά. Πήγε στο γραφείο του, που ήταν μεγάλο, φορτωμένο με πολλά χαρτιά, κι ανάμεσα στις

στοίβες ξεπρόβαλε ένα μπλε βάζο με κίτρινα τριαντάφυλλα.

Μας είπε να καθίσουμε, κι εγώ κάθισα στην άκρη άκρη μιας καρέκλας. Έτσι και κουνιόμouνα λίγο, θα 'πεφτα κάτω.

Πού είσαι, Φάρμουρ,* ν' ακούσεις τι μου είπε. Πως βλέπει στο πρόσωπο μου ότι θα τα καταφέρω, και δεν είπε πως έχω βλέμμα εξεταστικό, αλλά έξυπνο και θεληματικό.

Ύστερα σηκώθηκε και με πήρε από το χέρι να με πάει στην τάξη μου.

Η μαμά κι ο μπαμπάς με κοίταξαν σαν να μου 'λεγαν «κουράγιο», μα εγώ δεν είχα πια ανάγκη από κουράγιο. Περπατούσα στους

*Φάρμουρ: στα σουηδικά η γιαγιά από την πλευρά του πατέρα. Η Κωνσταντίνα έμαθε τη λέξη από τη φίλη της Σίγκριντ

διαδρόμους πλάι στο διευθυντή, προσπαθούσα να μην καμπουριάζω και κοίταζα ολόγυρα με το... έξυπνο και θεληματικό μου βλέμμα, ώσπου φτάσαμε στην τάξη.

Όσο ο χερ Χάινερ μιλούσε με τη δασκάλα, εγώ κοίταζα την αίθουσα, που είχε μεγάλα παράθυρα με γλάστρες στα περβάζια και ζωγραφιές στους τοίχους. Τα παιδιά κάθονταν το καθένα σε δικό του θρανίο.

Ήταν σχεδόν όλα κατάξανθα με γαλανά μάτια, μα εγώ ξεχώρισα ένα με λοξά σκούρα μάτια κι ένα μαυράκι με σγουρά μαλλιά. Όλα είχαν το βλέμμα καρφωμένο πάνω μου.

Ο χερ Χάινερ μού χάιδεψε το κεφάλι κι έφυγε. Η δασκάλα, μια ξανθιά κοπέλα με πρόσωπο γεμάτο πανάδες, μου έδειξε να καθίσω σ' ένα άδειο θρανίο στην πρώτη σειρά. Στο διπλανό καθόταν ένα

κοριτσάκι με μαλλιά κόκκινα σαν φλόγες, που μου χαμογελούσε. Η δασκάλα πήγε να γράψει σ' έναν τεράστιο πίνακα, που έπιανε όλο τον τοίχο. Ευτυχώς που το καλοκαίρι, πριν φύγουμε από την Ελλάδα, έκανα γερμανικά, κι έτσι μπορούσα τουλάχιστον να ξεχωρίζω τα γράμματα.

Ύστερα η φράου Στέφανι – έτσι κατάλαβα πως την έλεγαν τη δασκάλα μας, γιατί μου έδειξε τον εαυτό της και είπε «Φράου Στέφανι» – μας έλεγε μία μία τις λέξεις που είχε γράψει στον πίνακα, κι εγώ την κοίταζα στο στόμα, για να καταφέρω να τις προφέρω.

Στο απογευματινό σχολείο, στα ελληνικά, δεν έχω πρόβλημα. Ο μπαμπάς κι η μαμά μου έχουν μάθει να διαβάζω. Πρώτη και δεύτερα

δημοτικού κάνουν μαζί μάθημα – είμαστε έντεκα παιδιά όλα κι όλα.

Ευτυχώς δεν έχω δασκάλα τη μαμά. Θα ένιωθα παράξενα. Εκείνη διδάσκει στην πέμπτη και στην έκτη, και τα παιδιά τη λατρεύουν. Μόλις τη δουν, τρέχουν και την αγκαλιάζουν και φωνάζουν όλα μαζί «κυρία Στέλλα, κυρία Στέλλα». Είμαι πολύ περήφανη για τη μαμά μου.

Μια μέρα, συναντήσαμε το χερ Χάινερ στο διάδρομο. Στην αρχή τής μίλησε γερμανικά κι ύστερα χαμογέλασαν τα μάτια του και της είπε ελληνικά: «Κυρία Στέλλα, είστε το ντιαμάντι του σχολείου μας».

Πού να τον άκουγε η Φάρμουρ, που το ξέρω πως δεν πολυαγαπούσε τη μαμά, τα πρώτα χρόνια τουλάχιστον που παντρεύτηκε τον μπαμπά. Κι αν δεν επέμενε τόσο ο

**μπαμπάς, μπορεί να μην την είχα
τώρα μαμά μου!**

**Η καημένη, σαν ήταν μικρή, οι
γονείς της την πήγαιναν από πόλη
σε πόλη κι είχε αλλάξει πέντε σχο-
λεία. Σε κάτι μικρές πόλεις, που δεν
είχαν ούτε ηλεκτρικό. Ο μπαμπάς
της ήταν αξιωματικός της χωροφυ-
λακής και πήγαινε όπου τον
έστελναν. Στον εμφύλιο πόλεμο –
τότε έγινε, Φάρμουρ; Καλά,
μπερδεύω τις ημερομηνίες, με
τόσους πολέμους και μάχες που σ’
ακούω να κουβεντιάζεις όλη την
ώρα με τις φίλες σου – έπιασαν
πάλι τον παππού μου τον Κωνστα-
ντίνο να τον στείλουν εξορία και,
στο καράβι που τον έβαλαν μαζί με
άλλους, τους συνόδευε ένας
αξιωματικός της χωροφυλακής.
Ήταν ο άλλος μου παππούς!**

Νίκη Ελευθεριάδη, *Κοπέλες που κοιτάζουν μέσα από παράθυρο*

Η Φάρμουρ λέει πως, για να τον εμπιστεύονται να συνοδεύει τόσο σπουδαίους όπως ο παππούς, θα ήταν μεγάλος φασίστας. Εκείνη βέβαια, ακόμα και την Κοκκινοσκουφίτσα να σου διηγηθεί, θα σου πει πως την έφαγε ο λύκος γιατί ήταν φασίστας.

Τότε όμως ο μπαμπάς δεν είχε ακόμα γνωρίσει τη μαμά, κι όταν τη

γνώρισε, είχαν πεθάνει και οι δύο παππούδες μου.

Όταν ο μπαμπάς της είπε πως θα παντρευτεί τη μαμά, η Φάρμουρ χάλασε τον κόσμο: «Θα τρίζουν τα κόκαλα του πατέρα σου».

Αυτό το έλεγε πολύ συχνά, και δεν μπορώ να καταλάβω πώς θα έτριζαν τα κόκαλα του καημένου του παππού μου. Μα ο μπαμπάς, άμα του μπει κάτι στο μυαλό, ίδιος η Φάρμουρ, και... ίδιος εγώ, πήγα να πω. Κι έτσι παντρεύτηκε τη μαμά, που στο μεταξύ έμεινε ολομόναχη στον κόσμο, γιατί πέθανε κι η μητέρα της.

Πολύ θα στενοχωριόμουν αν ο μπαμπάς είχε ακούσει τη Φάρμουρ και τώρα εγώ είχα άλλη μαμά κι όχι τη μαμά μου, που είναι πολύ σπουδαία και είναι το «ντιαμάντι του σχολείου», που λέει και ο χερ

**Χάινερ. Εγώ βέβαια δεν είμαι το...
ντιαμάντι της τάξης, αλλά στο τέλος
του χρόνου κατάφερα να έρθω
τρίτη.**

**Το γερμανικό σχολείο δεν
αστειεύεται. Όταν στο δημοτικό –
που έχει τέσσερις τάξεις – δεν είσαι
πολύ καλός, δεν περνάς στο γυ-
μνάσιο, που έχει άλλες οκτώ τάξεις
και που αποκεί μπορείς να πας στο
πανεπιστήμιο, αλλά συνεχίζεις
υποχρεωτικά έξι ακόμα χρόνια και
ύστερα μπορείς να παρακολουθή-
σεις επαγγελματικές ή τεχνικές
σχολές. Η μαμά λέει πως αυτό είναι
πολύ άδικο, γιατί δεν μπορεί ένα
παιδί από τα δέκα του να κριθεί για
την υπόλοιπη ζωή του.**

**Εκτός από τη Σίγκριντ, την
κοκκινομάλλα, που έγινε κολλητή
μου, έκανα παρέα με πολλά παιδιά
από την τάξη, κι από αγόρια πιο**

πολύ με το μαυράκι, το Διαγόρα, που μου φάνηκε παράξενο να έχει ελληνικό όνομα. Ο μπαμπάς όμως μου εξήγησε πως σε κάποια μέρη της Αφρικής υπάρχει το συνήθειο να δίνουν αρχαία ελληνικά ονόματα. Ο Διαγόρας είναι πρώτος μαθητής στην τάξη, κι όσο κι αν ιδρώνει ο Ντάβιντ, που είναι δεύτερος, δεν μπορεί να τον φτάσει, και κυρίως στην αριθμητική, όπου ο Διαγόρας μπορεί να αφαιρέσει από το σαράντα εννιά το δεκατρία έτσι απέξω, ενώ εμείς μόλις που μπορούμε να πούμε τρία πλην ένα πόσο κάνει.

*Α. Ζέη, Η Κωνσταντίνα
και οι αράχνες της, Κέδρος*

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Εξετάστε τα συναισθήματα και τις ψυχολογικές μεταπτώσεις της ηρωίδας λίγο πριν μπει στο γραφείο του διευθυντή και μετά το τέλος της συνάντησης τους, αφού πρώτα εντοπίσετε τις σχετικές αναφορές μέσα στο κείμενο.

2 Πώς περιγράφει η Κωνσταντίνο την τάξη και τους συμμαθητές της; Ποιους ξεχωρίζει από την πρώτη

μέρα και στη συνέχεια τους κάνει φίλους της; Μπορείτε να δώσετε κάποια εξήγηση για τις προτιμήσεις της;

3 «Το γερμανικό σχολείο δεν αστειεύεται... υπόλοιπη ζωή του». Συγκρίνετε το εκπαιδευτικό σύστημα του γερμανικού σχολείου με αυτό που γνωρίσατε εσείς στο δικό σας δημοτικό. Ποια είναι η άποψη της δασκάλας – μαμάς της Κωνσταντίνος και ποια η δική σας για το ζήτημα αυτό;

4 Γιατί η γιαγιά της Κωνσταντίνος δεν ενέκρινε το γάμο του πατέρα της Κωνσταντίνος με τη μαμά της; Με ποια περίοδο της ελληνικής ιστορίας συνδέονται οι αντιλήψεις αυτές και πώς τις αντιμετωπίζει η μικρή ηρωίδα;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

◆ Η Κωνσταντίνη το απόγευμα κάνει ελληνικά στο σχολείο της, όπως τα περισσότερα παιδιά των Ελλήνων που εργάζονται στη Γερμανία. Γνωρίζετε άλλα κράτη όπου τα Ελληνόπουλα έχουν την ίδια δυνατότητα εκμάθησης της μητρικής τους γλώσσας; Εσείς, που ζείτε στην Ελλάδα, μαθαίνετε ξένες γλώσσες και γιατί; Αν προέρχεστε από ξένες χώρες, με ποιον τρόπο μαθαίνετε τη μητρική σας γλώσσα;

Αφίσα της Εθνικής Ατμοπλοίας, το πλοίο *Πατρίς*

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Παναγιώτης Τέτσης, Χωρίς τίτλο

Τα τέσσερα κείμενα που ανθολογούνται σ' αυτή την ενότητα αναφέρονται στη διαχρονική διάσταση του αθλητισμού. Το ποίημα του Λορέντζου Μαβίλη μάς μεταφέ-ρει στους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας, ενώ το ποίημα του Ουμπέρ – το Σάμπα

εκφράζει την αγάπη του κόσμου και του ποιητή για την τοπική ποδοσφαιρική ομάδα. Τα διηγήματα του Δημήτρη Μίγγα και του Νίκου Χουλιανά μάς δίνουν στιγμιότυπα της σύγχρονης ζωής, με επίκεντρο τον αποκαλούμενο «βασιλιά των σπορ», και σίγουρα το πιο αγαπημένο σας άθλημα, το ποδόσφαιρο. Τα περισσότερα κείμενα της ενότητας αναδεικνύουν τη μεγάλη κοινωνική απήχηση του ποδοσφαίρου. Πρόκειται για το άθλημα που ενώνει τους λαούς ολόκληρης της γης γύρω από τη «στρογγυλή θεά» και εκφράζει το όνειρο εκατομμυρίων ανθρώπων για επιτυχία και κοινωνική καταξίωση.

εδώθε.* – Έχω έν' ανίψι,
τον Ευκλέα,
τρί' αδέρφια, γιο
πατέρα ολυμπιονίκες·
να με αφήσετε πρέπει, Ελλανοδίκες,
κι εγώ να καμαρώσω
μες στα ωραία
κορμιά, που για τ' αγρίλι*
του Ηρακλέα
παλεύουν, θαυμαστές*
ψυχές αντρικές.

Με τις άλλες γυναίκες
δεν είμ' όμοια·
στον αιώνα το σόι μου θα φαντάζει
με της αντρειάς τα αμάραντα
προνόμια.

*εδώθε: από εδώ

*αγρίλι: στεφάνι από αγριελιά

*θαυμαστές: θαυμαστές

Με μάλαμα* γραμμένος το δοξάζει
σ' αστραφτερό κατεβατό μαρμάρου*
ύμνος χρυσός τ' αθάνατου
Πινδάρου!*

Λ. Μαβίλης, *Τα Ποιήματα*,
Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη

*μάλαμα: χρυσάφι *κατεβατό
μαρμάρου: επιγραφή πάνω σε
μάρμαρο *Πίνδαρος: σημαντικός
αρχαίος ποιητής, που με επινίκιες
ωδές υμνούσε τους ολυμπιονίκες

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1 Πώς αναπαριστά το ιστορικό περιστατικό ο ποιητής; Σε ποια σημεία της περιγραφής δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα και γιατί;
- 2 Γιατί η Καλλιπάτειρα επιθυμεί τόσο πολύ να παρακολουθήσει τους αγώνες;

3 Βρείτε τα μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος που δικαιολογούν την ένταξη του στο στιχουργικό είδος «σονέτο».

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

◆ Ο κόσμος και ο πολιτισμός της αρχαίας Ελλάδας ήταν κυρίως αντρικός. Απευθυνθείτε στη Γραμματεία Ισότητας των δύο φύλων με σκοπό να καταρτίσετε δύο πλήρεις καταλόγους: ο πρώτος θα αναφέρεται στις γυναικείες εργασίες, ενώ ο δεύτερος στους περιορισμούς που επιβάλλονταν στις γυναίκες, από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας. Εξετάστε συγκριτικά τα στοιχεία των πινάκων και γράψτε ένα κείμενο για τη σημερινή κοινωνική θέση των γυναικών.

◆ Ερευνήστε πότε άρχισε, ποιες επιδόσεις και ποιες διακρίσεις έχει ο γυναικείος αθλητισμός. Σχετικά με τις Ελληνίδες αθλήτριες συμβουλευτείτε τη δίτομη ιστορική αναδρομή Ελληνικός Αθλητισμός που εξέδωσε το 1997 το Υφυπουργείο Αθλητισμού.

**Χάλκινο αγαλματίδιο γυναίκας,
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
Αθηνών**

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΙΓΓΑΣ

Η τριπλά των ονείρων

Ο Μίμης Αρούκατος, άσημος και ξεπεσμένος παλιός ποδοσφαιριστής, παρακολουθώντας στην τηλεόραση το παγκόσμιο πρωτάθλημα του 1998, είδε το όνειρο του να γίνεται πραγματικότητα μέσα από την τρίπλα του Μεξικανού ποδοσφαιριστή Μπλάνκο. Το διήγημα του Δ. Μίγγα συνδυάζει τον παλιό, ερασιτεχνικό, με το σύγχρονο, επαγγελματικό, χαρακτήρα του ποδόσφαιρου και περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Της Σαλονίκης μοναχά... (2003).

Γιάννης Τσαρούχης, *Νέος στο παράθυρο με φανέλα της ΑΕΚ*

Ο Μίμης Αρούκατος, ο επονομαζόμενος από φίλους και γνωστούς αέρινος, στο τέλος της ζωής του ζύγιζε εκατόν είκοσι κιλά, στα νιάτα του ωστόσο, όταν δεν ξεπερνούσε τα εβδομήντα, υπήρξε ποδοσφαιριστής – αριστερό εξτρέμ – στον Οδυσσέα Κορδελιού. Μέχρι να πεθάνει, στα πενήντα από έμφραγμα, περιέγραφε στα καφενεία της συνοικίας μία, δικής του επινόησης, αέρινη τρίπλα όπως τη

χαρακτήριζε - εξ ου* και το προσω-
νύμιο.* Την είχε στο μυαλό από
μικρός, μελέτησε κατά καιρούς όλες
τις εκδοχές και την εμπλούτισε με
αρκετές παραλλαγές, όμως σύμφω-
να με μαρτυρίες συμπαιχτών του
και φιλάθλων του Οδυσσέα ουδέ-
ποτε κατάφερε να την υλοποιήσει
μες στα γήπεδα.

Έτσι όπως θα τον έκλειναν,
λοιπόν, δυο αντίπαλοι κάνοντας
τάκλιν,* θα έσφιγγε το τόπι ανάμεσα
στους αστραγάλους, θα το σήκωνε
ψηλά μαζεύοντας τα πόδια και το
σώμα – ένα κουβάρι – και θα ξέφευ-
γε περνώντας ανάμεσα τους σαν
αέρας. Πάσχιζε στις προπονήσεις,
παιδευόταν χρόνια, προσπάθησε

* εξ ου: γι' αυτό

* προσωνύμιο: παρατσούκλι

* τάκλιν: ποδοσφαιρικός όρος

σε επίσημους και φιλικούς αγώνες δίχως αποτέλεσμα. Μπέρδευε τα μπούτια του, έφαγε τα μούτρα του, έχασε τη θέση του στην εντεκάδα, την εκτίμηση των φιλάθλων κι έγινε περίγελος της συνοικίας.

Η ποδοσφαιρική καριέρα του τελείωσε άδοξα και αποσύρθηκε πριν την ώρα του απ' τα γήπεδα. Κανένας πια δεν ασχολήθηκε μ' αυτόν κι η τρίπλα του ξεχάστηκε αλλά εκείνος δε λησμόνησε.

Κι όταν ύστερα από χρόνια, στο παγκόσμιο πρωτάθλημα του '98, είδε στην τηλεόραση σε κάποιο γήπεδο της Γαλλίας τον Μπλάνκο της εθνικής ομάδας του Μεξικό να σηκώνει με τα πόδια την μπάλα και να φεύγει μαζί της ανάμεσα από δύο αντιπάλους, έμεινε ακίνητος με ένα ποτήρι τσίπουρο στο χέρι. Μετά τη δεύτερη επανάληψη της φά-

σης – την έδειχναν οι Γάλλοι συνεχώς – πετάχτηκε από την καρέκλα και έκανε το γύρο του θριάμβου μες στο μπαρ πανηγυρίζοντας με υψωμένες γροθιές, καταπώς συνήθιζε παλιά ύστερα από κάθε τέρμα που σημείωνε. Οι νεαροί θαμώνες* κοίταζαν απορημένοι, κάποιοι ανάγωγοι γιουχάρισαν, όμως οι μεγαλύτεροι, κατανοώντας την αιτία του ενθουσιασμού, χειροκροτούσαν. Ξανάπεσε λαχανιασμένος στην καρέκλα του ο Μίμης. Τελικά ένας μικροκαμωμένος Μεξικάνος πραγματοποίησε την τρίπλα των ονείρων του Αρούκατου.

Δ. Μίγγας, *Της Σαλονίκης μοναχά...*, Μεταίχμιο

*θαμώνες: πελάτες του μαγαζιού

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Γιατί ο Μίμης Αρούκατος ονομαζόταν αέρινος; Ο χαρακτηρισμός αυτός ανταποκρίνεται στην εξωτερική του εμφάνιση;
- 2** Ποιες ποδοσφαιρικές επιδόσεις είχε ο Αρούκατος όταν έπαιζε στον Οδυσσέα Κορδελιού; Γιατί τέλειωσε άδοξα την καριέρα του;
- 3** Πώς αντέδρασε ο Αρούκατος στη δεξιοτεχνική τρίπλα του Μπλάνκο; Αιτιολογήστε τη συμπεριφορά του.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

♦ **Διαλέξτε μία από τις παρακάτω ιδιότητες και περιγράψτε εντυπωσιακές φάσεις στο ποδόσφαιρο ή σε άλλο ομαδικό άθλημα:**
α) ενεργός παίκτης β) παίκτης στον πάγκο γ) οπαδός της ομάδας δ) αθλητικογράφος.

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΣΑΜΠΑ

Τοπική ομάδα

Οι ποδοσφαιριστές της ομάδας της Τεργέστης φέρουν στη φανέλα τους το έμβλημα της πόλης, δύο λόγχες με έναν κρίνο. Ο Ιταλός συμπατριώτης τους ποιητής καμαρώνει την τοπική ομάδα, εκφράζοντας στο ποίημα του τη συγκίνηση και τη λατρεία του.

Aνάμεσα στο πλήθος κι εγώ
σας χαιρετώ, ερυθρόλευκοι
λογχοφόροι της Τεργέστης.

Εβγήκατε απ' τα σωθικά
της πάτριας γης,
και μια συνοικία ολόκληρη
σας έχει λατρέψει.

Σαν ξεκινά το παιχνίδι με κυριεύει
η ταραχή.

Πάνω στην πράσινη χλόη,
κάτω απ' τον λαμπερό
ήλιο του χειμώνα

το αγνοείτε
αλλ' εκφράζετε πανάρχαιες ορμές
θαυμαστές του ανθρώπου.

Τα βάσανα
που ξάφνου κάνουν τα μαλλιά
κι ασπρίζουν
δε σας ταιριάζουν! Η δόξα
σκάει ένα χαμόγελο για σας
εφήμερο: το καλύτερο δώρο της.

Ζωή σας
τ' αγκαλιάσματα, τα πρόσχαρα
νεύματα.

Έχετε νιάτα, θέρμη και στα πόδια
φτερά

για τη μητέρα-ομάδα
που σας έχει αναθρέψει.
Για όλα τούτα ο ποιητής
σάς λατρεύει,
αλλιώςτικά από τους πολλούς
εξίσου συγκινημένος.

Ου. Σάμπα, «Τοπική ομάδα»,
μτφρ. Νίκος Αλιφέρης,
περ. *Το Δέντρο*, τχ. 133-134, 2004

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Πώς εκδηλώνει ο ποιητής τη λατρεία του προς την τοπική ομάδα;
- 2** Πώς παρουσιάζει ο ποιητής τη ζωή και τη σχέση των ποδοσφαιριστών με την ομάδα; Βρείτε και σχολιάστε τα σχετικά σημεία του κειμένου.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Γράψτε και εσείς ένα κείμενο για την αγαπημένη σας ομάδα ή για έναν αθλητή που θαυμάζετε, αναλύοντας τους πραγματικούς και τους συναισθηματικούς λόγους αυτής της επιλογής σας.

Ουμπέρτο Σάμπα (1883-1957)

Σημαντικός ποιητής, από τους εκπροσώπους της μοντέρνας ιταλικής ποίησης. Τα ποιήματα του χαρακτηρίζονται από συναισθηματική συμπύκνωση και πάθος και είναι συγκεντρωμένα στη συλλογή Καντσονιέρε (1961).

Η Εθνική Ελλάδα πανηγυρίζει για την κατάκτηση του Κυπέλλου στο ευρωπαϊκό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου (Ιούλιος 2004)

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Η εσχάτη των ποινών

Στο διήγημα του Νίκου Χουλιάρá ο εννιάχρονος Δαμιανός Καράντζας, ντόπιος και φανατικός του γηπέδου, δεν μπορεί να παίξει στα «διεθνή» καλοκαιρινά ματς της Αντιπάρου. Μετά την ήττα της ελληνικής ομάδας βρίσκει όμως τρόπο να δείξει την αξία του και να πάρει την εκδίκησή του... Το κείμενο περιλαμβάνεται στη συλλογή διηγημάτων Μια μέρα πριν δύο μέρες μετά (1998).

Δεν υπάρχει άλλος στο νησί που να ξέρει τόσο καλά το γήπεδο όσο ο Δαμιανός Καράντζας.

Παρόλο που είναι μόνο εννιά χρονώ ξέρει τα πάντα σ' αυτό το χωματένιο στίβο, που συνορεύει με

την άμμο του Σιφνέικου. Γνωρίζει όλες τις ανωμαλίες του εδάφους του, ξέρει καλά τις κλίσεις καθώς και όλες τις παγίδες. Λόγω αυτού γνωρίζει, όσο κανείς, και τα πλεονεκτήματα της καθεμιάς πλευράς. Τα ξεχαρβαλωμένα του γκολ – πόστ τα έχει ψηλαφίσει αμέτρητες φορές και άλλες τόσες τα τρύπια μαύρα δίχτυα τους, γιατί το γήπεδο αυτό είν' όλη η ζωή του.

Το πατρικό του σπίτι βρίσκεται μόλις δυο μάντρες πίσω από τούτη την αλάνα και ο πιτσιρικάς περνάει τις μέρες του εκεί. Είτε με άλλους είτε μόνος του – από το μεσημέρι ως το βράδυ – κλοτσάει μια μπάλα, αλωνίζοντας το γήπεδο χειμώνα καλοκαίρι, τόσο, που έχει γίνει πια εξπέρ. Οι τριπλες του είναι φανταστικές κι οι πάσες του μεγάλης ακρίβειας. Όλοι το ξέρουν. Κι όμως,

δε φαίνεται να φτάνει αυτό. Στα ματς που λαχταράει να παίξει δεν τον θέλουν. Μιλάμε για τα διεθνή: τα κλασικά τα ντέρμπι του καλοκαιριού μεταξύ Ελλάδας και Σουηδίας ή, εν πάση περιπτώσει, στα ματς ντόπιων εναντίον ξένων, μιας και πολλές φορές με την ομάδα της Σουηδίας παίζουν και παίχτες άλλων εθνικοτήτων όπως Άγγλοι, Γερμανοί ή Γάλλοι και σπανιότερα κάποιοι Νορβηγοί, αφού, όπως είναι γνωστό, δεν τρέφουν ιδιαίτερη εκτίμηση οι μεν για τους δε, παρόλο που είναι γείτονες.

Ας είναι. Κάθε απόγευμα, λοιπόν, απ' τα διάφορα σημεία του νησιού, κατηφορίζουν προς το γήπεδο ομάδες παιδιών ή νέοι όλων των ηλικιών, από τα δεκαπέντε μέχρι τα σαράντα. Μέσα σ' αυτούς

**υπάρχουν και πολλοί που
περισσεύουν.**

**Τέλος πάντων. Κατευθύνονται,
όλοι μαζί, στη βόρεια πλευρά.
Πιάνουν τους ίσκιους κάτω απ' τα
χαμηλά τα κέδρα και ξεντύνονται.
Φορούν παντελονάκια όλων των
ειδών – από κοντά μονόχρωμα
μέχρι χρωματιστές βερμούδες.
Φοράνε και φανέλες. Μ' αυτές, τα
πράγματα είναι κάπως πιο αυστη-
ρά. Οι ντόπιοι, πάντοτε, φοράνε
μπλε ή οποιοδήποτε, εν πάση
περιπτώσει, φανελάκι που να 'χει
τέτοια απόχρωση, ενώ οι ξένοι
κίτρινα – στο χρώμα της σουηδικής
σημαίας δηλαδή – αφού οι πιο πολ-
λοί είναι Σουηδοί κι αυτό το χρώμα
έχει επικρατήσει από χρόνια.**

**Όταν είναι έτοιμοι, λοιπόν, οι
αρχηγοί της κάθε πλευράς επιλέ-
γουν τους παίχτες της ομάδας τους**

κι αρχίζει το παιχνίδι. Και το παιχνίδι κρατάει όσο το φως του ήλιου τους επιτρέπει να διακρίνουν καθαρά την μπάλα.

Πολύ συχνά όμως, τα ματς αυτά τελειώνουν κάπως ανορθόδοξα* είτε γιατί ο διαιτητής θυμάται ξαφνικά πως έχει κάποια επείγουσα δουλειά και πρέπει να αποχωρήσει, είτε γιατί πολλοί απ' τους παίχτες και των δυο πλευρών έχουν κλατάρει,* απ' την πολλή τη ζέστη και το τρέξιμο, και προτιμούν, εντέλει, τη συντροφιά των γυναικών της ολιγάριθμης κερκίδας από την πλήρη εξόντωση. Πάντως, κάθε φορά, τα σκορ αυτών των ντέρμπι συναγωνίζονται εκείνα των αγγλικών

*ανορθόδοξα: αυθαίρετα, απρογραμμάτιστα

*έχουν κλατάρει: έχουν κουραστεί

ομάδων τρίτης κατηγορίας και κάτι παραπάνω. Πότε, ας πούμε, κερδίζει η Σουηδία με 16-13 και πότε η Ελλάδα με 12-8.

Κάποιες φορές, βέβαια – λόγω ειδικών συνθηκών – αποχωρούν κι οι δυο ομάδες απ' το γήπεδο ισόπαλες. Άλλοτε με σκορ 9-9 και άλλοτε με κάπως μικρότερο: 7-7, ας πούμε.

Αυτό το πράγμα γίνεται, λοιπόν, στο γήπεδο της Αντιπάρου σχεδόν κάθε απόγευμα: από τα μέσα του Ιούνη, κάθε χρονιάς, μέχρι τα τέλη του Αυγούστου.

Το ίδιο πρόκειται να γίνει κι αυτό το απομεσήμερο που βρίσκει, ήδη, το μικρό Δαμιανό Καράντζα έτοιμο – ντυμένο στα γαλάζια.

Φοράει μια ολοκαινούρια στολή κι αθλητικά παπούτσια. Κρατάει

στα χέρια του μια μπάλα και τη χτυπάει, νευρικά, στο έδαφος.

Τον βλέπω από μακριά. Ψηλά απ' τα βράχια του Σιφνέικου τον βλέπω: να παίρνει τη στροφή δίπλα στο εκκλησάκι με τα αρμυρίκια και να κατευθύνεται προς το γήπεδο για να συναντήσει εκεί τους άλλους.

Ο ήλιος έχει πάρει, ήδη, την κατιούσα. Κρέμεται πάνω απ' τα νερά όπου είναι το νησί της Σίφνου και στη μεγάλη αλάνα με τα ξύλινα γκολπόστ, σκιές μεγάλες γράφουν πάνω στο χώμα αφήνοντας στενές λουρίδες από φως να κιτρινίζουν το έδαφος μέχρι ψηλά. Εκεί, στη χαμηλή τη μάντρα με τα θαλασσόδεντρα που κλείνει απ' την ανατολική πλευρά όλο το μήκος του γηπέδου και χρησιμοποιείται απ' τους

παίχτες σαν μια οριακή περιοχή της θέσης του αράουτ.

Κάτω απ' τα κέδρα, οι δυο ομάδες είναι σχεδόν έτοιμες να μπουν στο γήπεδο, μα διακρίνω από ψηλά μια αναταραχή στο μέρος της ελληνικής πλευράς. Κοιτάω καλύτερα και βλέπω, μες στο τσούρμο, το μικρό Δαμιανό Καράντζα να κρατάει στα χέρια τη δική του μπάλα και να πηγαίνει, πέρα δώθε, σαν να τον παρασέρνει αέρας δυνατός. Τη μια, χώνεται μες στην ομάδα των παιδιών με φόρα και την άλλη – σαν κάποιος να τον έσπρωξε – βγαίνει, ξανά, έξω απ' αυτή, παραπατώντας.

Δεν ακούω τι λένε, μα είναι φανερό πως δεν τον θέλουν, πάλι, το μικρό. Τον βγάζουν έξω απ' την ομάδα.

Δεν μπορώ να διακρίνω την έκφραση στο πρόσωπο του, μα τούτη η απόρριψη γράφει, καθαρά, στο μικροσκοπικό του σώμα. Σαν το σκυλί που μόλις έφαγε κλοτσιά και ετοιμάζεται ν' αποσυρθεί νιώθοντας στο κεφάλι του κάτι πηχτό κι αβάσταχτο να τον βαραίνει, βγαίνει απ' το τσούρμο των παιδιών ο Δαμιανός Καράντζας και κατευθύνεται, σκυφτός, προς την περιοχή του αράουτ, τρεκλίζοντας, λες κι είναι μεθυσμένος.

Σαν να 'ναι χαρτονάκι μαλακό μοιάζει, τώρα, από μακριά ο πιτσιρικάς: σαν ένα χαρτονάκι διπλωμένο, πάνω εκεί, στη χαμηλή τη μάντρα με τα θαλασσόδεντρα που ρίχνει πίσω της μια σκιά τόσο βαριά όση κι η πίκρα του μικρού αυτή την ώρα.

Στο μεταξύ ο αγώνας έχει αρχίσει. Οι παίκτες τρέχουν, ήδη, πέρα-δώθε σαν δαιμονισμένοι. Κλοτσούν την μπάλα και μαρκάρουν δυνατά. Φωνάζουν άγρια, σ' όλες τις γλώσσες και πέφτουν άτσαλα, ο ένας πάνω στον άλλο, μα το νευρικό γκαρσόνι του SUNSET, που εκτελεί χρέη διαιτητή, αφήνει το παιχνίδι να εξελιχτεί. Σφυρίζει μόνο τα φάουλ εκείνα που ευνοούν την ελληνική ομάδα, γι' αυτό κι οι Σουηδοί διαμαρτύρονται.

Σε λίγο, μπαίνουν και τα πρώτα γκολ και η εξέδρα αρχίζει να ζεσταίνεται. Ακόμη πιο πολύ φαίνεται να ζεσταίνονται οι παίκτες, καθώς η θερμοκρασία αγγίζει τους τριάντα δυο βαθμούς. Παρ' όλ' αυτά, τρέχουνε κάθιδροι* σ' όλο το μήκος

***κάθιδροι: ιδρωμένοι**

του γηπέδου. Οι γδούποι* απ' τα χτυπήματα ακούγονται σ' όλη τη δυτική ακτή. Χτυπούν στα βράχια του Σιφνέικου και επιστρέφουν πάλι.

Μια σκόνη κίτρινη, πυκνή, σηκώνεται απ' το χώμα προς τον ουρανό και φεύγει προς το μέρος του οικισμού ενώ η ολιγάριθμη εξέδρα μετράει τα γκολ. Παροτρύνει με κραυγές τους παίχτες και, πότε – πότε, τους υπενθυμίζει, με τον τρόπο της, πού βρίσκεται κάθε στιγμή το σκορ. Το ίδιο κάνει κι ο μικρός Δαμιανός Καράντζας από μέσα του.

Ο πορφυρός μεγάλος δίσκος, αδιάφορος για όλ' αυτά, έχει βουτήξει απ' ώρα στο νερό κι αρχίζει πια να σκοτεινιάζει. Τώρα οι κινήσεις

* γδούποι: θόρυβοι

των παιχτών έχουνε γίνει ασταθείς. Δεν έχουν πια το νεύρο που είχαν, γι' αυτό και είναι δύσκολο να γείρει η νίκη προς τη μια πλευρά. Το σκορ παραμένει ισόπαλο 6-6 πάνω από μισή ώρα, κι οι παίχτες είναι κουρασμένοι. Δεν υπάρχει πια και ορατότητα καλή γι' αυτό και κάποιοι απ' αυτούς προτείνουν, όχι και τόσο φανατικά, να χτυπηθούμε πέναλτι για να βγει ο νικητής. Δε συμφωνούν όμως όλοι. Τελικά, καταλήγουν, από κοινού, να επαναληφθεί το ματς την επομένη και το διαλύουν.

Ο Δαμιανός Καράντζας βλέπει την κίνηση αυτή από μακριά. Πηδάει τότε βιαστικά τη μάντρα και τρέχει, αμέσως, προς το σπίτι του. Όταν ύστερα από λίγο γυρίζει ξανά στον τόπο του μαρτυρίου του, τη θέση της γαλάζιας του φανέλας έχει πάρει μια κίτρινη. Ένα μπλουζάκι

της αδερφής του, που 'χει τα χρώματα του εχθρού, φοράει ο πιτσιρικάς και είναι έτοιμος να πάρει εκδίκηση γι' αυτό που του 'χουν κάνει οι δικοί του.

Κοιτάει, λοιπόν, επίμονα το γήπεδο κι όταν βλέπει να φεύγει αποκεί κι ο τελευταίος παίχτης, κατεβαίνει με βηματάκια αποφασιστικά στην αδειανή αλάνα.

Ο θόλος τ' ουρανού έχει σκουρύνει πια για τα καλά. Τα φώτα του οικισμού ανάβουν ένα ένα, μα ο μικρός, χτυπώντας την μπαλίτσα νευρικά πάνω στο χώμα, πάει και τη στήνει στην πλευρά όπου, πριν λίγο, ήταν η περιοχή του τέρματος των Σουηδών. Το κάνει αυτό γιατί την ώρα που διακόπηκε το ματς στα 6-6, οι Σουηδοί είχαν την κατοχή της μπάλας.

Αποκεί, λοιπόν, θα επιτεθεί, τώρα, ο Δαμιανός Καράντζας έχοντας στόχο την εστία των Ελλήνων: το τέρμα, δηλαδή, που 'χαν οι ντόπιοι στον κανονικό αγώνα. Κόντρα σ' αυτούς που τον απέρριψαν, θέλει να επιτεθεί ο πιτσιρικάς. Να ανατρέψει το αποτέλεσμα και να τους εκδικηθεί. Γι' αυτό, φέρνει στο νου του, γρήγορα, τα πρόσωπα ένα ένα. Όλους τους ντόπιους σκέφτεται, που παίζανε πριν από λίγο στην ομάδα κι ακόμη έναν. Το φίλο του, το Νικολάκη του Σινιόρη, που δεν έπαιζε. Αυτόν τον φαντάζεται στη θέση της εξέδρας έτσι, για να 'χει, ας πούμε, κάποιο μάρτυρα του επικείμενου θριάμβου του.

Στο γήπεδο επικρατεί απόλυτη σιωπή. Κανένας δεν υπάρχει εκεί εκτός από ένα μαύρο κυνηγόσκυλο που τρέχει, αθόρυβα, προς τη μεριά

του USENET. Έν' αεράκι ήσυχο
φυσάει τα θαλασσόδεντρα πίσω
απ' τη μάντρα κι ο Δαμιανός
Καράντζας, κοιτάζοντας επίμονα
προς την αντίπαλη εστία, σπρώ-
χνει την μπάλα, ελαφρά, με το δεξί.
Την πετάει δυο τρία μέτρα μπροστά
του κι αμέσως ύστερα, αρχίζει να
την κοντρολάρει.* Προχωρεί με άνε-
ση, μα λίγο πιο κάτω κάνει ελιγμό
και προσπερνά τον πρώτο υποθετι-
κό αντίπαλο. Αυξάνει αμέσως την
ταχύτητα κι όταν φαντάζεται μπρο-
στά του το δεύτερο παίχτη να του
κλείνει το δρόμο προσποιείται ότι
θα σουτάρει. Σταματάει όμως ξαφνι-
κά, στρίβει δεξιά και τον αδειάζει.

Με φάλτσο εσωτερικό φέρνει την
μπάλα, αμέσως, προς το κέντρο και
επιτίθεται μετωπικά.

*κοντρολάρει: ελέγχει

Τα μικροσκοπικά του ποδαράκια εναλλάσσονται ταχύτατα σηκώνοντας στον ουρανό μια γκρίζα σκόνη κι ο Δαμιανός Καράντζας φτάνει ήδη στη μεγάλη περιοχή. Με σπασίμο της μέσης αποφεύγει τον πρώτο υποθετικό αμυντικό, μα λίγα μέτρα πιο πέρα, σκοντάφτοντας σε κάποια ανωμαλία του εδάφους, χάνει τον έλεγχο και σωριάζεται φαρδύς πλατύς στο χώμα. Την ύστατη στιγμή, όμως, προλαβαίνει και κάνει το πέσιμο πιο θεαματικό, δήθεν ότι τον μάρκαρε σκληρά ο αμυντικός, γι' αυτό ζητάει πέναλτι και το κερδίζει αμέσως.

Και να, λοιπόν, που ήρθε η στιγμή να πάρει μια εκδίκηση για όσα του 'χουν κάνει. Σηκώνεται απ' το έδαφος και πάει προς την μπάλα.

Πίσω απ' τους λόφους του Σιφνέικου προβάλλει, τώρα, ένα φτενό πορτοκαλί φεγγάρι και ο πιτσιρικάς, μονάχος στην αλάνα, στήνει την μπάλα, τελετουργικά, στο σημείο του πέναλτι. Ετοιμάζεται να εκτελέσει την εσχάτη των ποινών στο άδειο τέρμα των Ελλήνων ενώ, την ίδια ώρα, λίγα μέτρα πιο κάτω, στην άμμο του γιαλού, η Σιλόνα – η μικρή Ρουμάνα που δουλεύει σαν καθαρίστρια στο Time – βαδίζει μόνη προς τα βράχια του Σταυρού.

**N. Χουλιάρας, *Μια μέρα πριν*
δουο μέρες μετά, Νεφέλη**

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Χωρίστε το διήγημα σε ενότητες και γράψτε έναν πλαγιότιτλο που να αποδίδει σύντομα το περιεχόμενο της καθεμιάς.
- 2** Ποιος αφηγείται την ιστορία του Δαμιανού και ποια γλωσσική ιδιαιτερότητα διακρίνετε στην αφήγηση του; Εξηγήστε τη λειτουργία της.
- 3** Γιατί ο Δαμιανός Καράντζας πιστεύει ότι αδικείται και θυμώνει με τους Έλληνες συμπατριώτες του; Πώς προσπαθεί να ικανοποιήσει την αδικία που υφίσταται;
- 4** Ποια «διεθνή» στοιχεία διαθέτει το διήγημα; Σχολιάστε τη σημασία τριών από αυτά.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- ◆ Γράψτε ένα δικό σας διήγημα με θέμα μια ομαδική δραστηριότητα στην οποία λάβατε μέρος, αναλύοντας τη σημασία που είχε για σας η συμμετοχή στη συλλογική προσπάθεια της ομάδας.

Η ΑΓΑΠΗ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΜΑΣ
• ΟΙ ΦΙΛΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ • Η ΑΓΑΠΗ

**Γιώργος Γουναρόπουλος, Γυμνά
ειδύλλια που φιλιούνται**

**Τα έξι κείμενα που περιλαμβάνονται
σ' αυτή την ενότητα περιστρέφονται
γύρω από τους δυο σημαντικότε-
ρους ίσως συνεκτικούς δεσμούς της
κοινωνικής μας ζωής, την αγάπη
και τη φιλία. Η έννοια της αγάπης
έχει πολλαπλά νοήματα, γι' αυτό**

και τα ανθολογημένα λογοτεχνικά κείμενα αναπτύσσονται γύρω από διαφορετικές εκδοχές της: τη χριστιανική και πανανθρώπινη αγάπη, σύμφωνα με την οποία η αγάπη αποτελεί το συνεκτικό ιστό της κοινωνικής ζωής· την αγάπη προς το συνάνθρωπο, ως κύρια ανθρωπιστική αξία, η οποία συνέχει την κοινωνική ζωή, ωθώντας τους ανθρώπους στην ειρηνική συνύπαρξη και όχι στην αλληλοεξόντωση· την ερωτική αγάπη, είτε πρόκειται για τον πρώτο «πλατωνικό έρωτα» της παιδικής ηλικίας είτε για το μεγάλο έρωτα της ενήλικης ζωής. Η δική σας ηλικία, μακριά από τις μέριμνες της ενήλικης ζωής, προσφέρεται περισσότερο από κάθε άλλη για να κατανοήσετε και να βιώσετε, μέσα και από τα λογοτεχνικά κείμενα, την αξία της αγάπης και της φιλίας.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Τα πουλιά δέλεαρ του Θεού

Το πηγαίο αίσθημα της αγάπης αποτελεί ιδεώδη και απώτερο στόχο της ανθρώπινης ζωής στο ποίημα του Ν. Καρούζου «Τα πουλιά δέλεαρ του Θεού, 2», που εκδόθηκε το 1961.

α περάσουν αποπάνω μας
όλοι οι τροχοί*

στο τέλος

τα ίδια τα όνειρά μας

θα μας σώσουν.

Αγάπη μείνε στην καρδιά –

αυτός ας είναι ο κανών*

του τραγουδιού σου.

*τροχοί: ρόδες, εδώ όργανα βασιανισμού *κανών: τα βιβλία των Γραφών, εδώ μεταφορικά

Με την αγάπη
θα σηκώσουμε την απελπισία μας
απ' τ' αμπάρι* του κορμιού.
Δεν είναι φορτίο για τη χώρα
των αγγέλων
η απελπισία.
Και προπαντός
ας μην αφήσουμε την αγάπη
να συνωστίζεται* με τόσα
αισθήματα...

N. Καρούζος, *Τα ποιήματα*,
τόμ. 1, Ίκαρος

* αμπάρι: χώρος αποθήκευσης
πλοίου, εδώ μεταφορικά

* να συνωστίζεται: να στριμώχνεται

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Ποια σωτηρία προσδοκά από τα όνειρα και την αγάπη ο ποιητής και γιατί;
- 2** Γράψτε με δικά σας λόγια τον «κανόνα» της αγάπης, σύμφωνα με το πνεύμα του Καρούζου.
- 3** Εντοπίστε τις λέξεις που χρησιμοποιεί ο ποιητής μεταφορικά. Εξηγήστε τη σημασία των μεταφορών και αιτιολογήστε τη συχνή χρήση τους στο ποίημα.
- 4** Γιατί ο ποιητής θεωρεί ότι δεν αξίζει η αγάπη να συνωστίζεται με τα άλλα αισθήματα;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Απευθυνθείτε στον καθηγητή των θρησκευτικών για να σας υποδείξει έναν Κανόνα. Διαβάστε τον στην τάξη και αναφερθείτε στη μορφή και στο περιεχόμενο αυτού του εκκλησιαστικού κειμένου.

**Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Η συναυλία των αγγέλων
(λεπτομέρεια)**

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΛΗΣ

Γιατί;

Το διήγημα προέρχεται από τη συλλογή διηγημάτων Δεν υπάρχουν αμαρτωλοί (1956) και αποτυπώνει χαρακτηριστικά το ανθρωπιστικό πνεύμα της πεζογραφίας του Γ. Μαγκλή.

Σουρούπωνε και η μάχη που είχε αρχίσει σύναυγα* κόπασε πια. Λίγη ώρα πριν έπεφτε ακόμη αραιό λιανοντούφεκο. Κάποιος θερμό-αίμος χτυπούσε στο πείσμα του οχτρού.

Όμως τώρα ήταν πλέρια ησυχία. Ο μεγάλος ήλιος που ολημερίς τσουρουφλούσε φίλους κι οχτρούς

* σύναυγα: ξημερώματα

είχε γυρίσει πια να ξεκουραστεί.
Σιχάθηκε να βλέπει τους ανθρώ-
πους να σκοτώνονται συναμεταξύ
τους κι έκλεισε τα μάτια να ξεχάσει.

Ο νέος στρατιώτης ακούμπησε
απάνω στο βράχο το ντουφέκι και
το κράνος, άνοιξε τα χέρια πλατιά
να ξεμουδιάσει το απανωκόρμι,
ανάσανε βαθιά κάνα δυο φορές και
βιαστικός βάλθηκε να κατηφορίζει
την πλαγιά, να φτάξει πιο γρήγορα
στη ρεματιά που από χτες είχε
σημάνει* μια φλεβίτσα γάργαρο,
πεντακάθαρο νερό. Ήτανε δροσιά
κάτω εκεί και το βρεμένο χορτάρι
μύριζε όμορφα. Ο νέος στρατιώτης
έσκυψε πάνω από την ξεχειλισμένη
γουρνίτσα* κι ήπιε άφθονο το κρύο

*είχε σημάνει: είχε εντοπίσει

*γουρνίτσα: μικρή πηγή

νεράκι. Η φλόγα έσβησε από τα σωθικά του.

«Αχ, τι δροσιά...», είπε. Έσκυψε πάλι, χούφτιασε το νερό και το 'χυσε στο πρόσωπο κι απάνω στο κεφάλι. Δροσίστηκε, καθαρίστηκε, μέρεψε.* Έγινε άλλος άνθρωπος. Σήκωσε ψηλά το κεφάλι κοίταξε τον ουρανό και μίλησε χαρούμενα.

- Θε μου, όμορφη 'ναι η ζωή του ανθρώπου. Κάνε με το καλό να τελέψει* γρήγορα ο πόλεμος, να γυρίσω πίσω στο σπίτι κοντά στη γριά μανούλα που με καρτερά και κοντά στ' αδέρφια μου.

Τέλεψε το λόγο, χάιδεψε ακόμα με το χέρι, με το μάτι το δροσερό νεράκι. Σηκώθηκε να φύγει.

Αξάφνου άκουσε πλάι του

*μέρεψε: ημέρωσε *να τελέψει: να τελειώσει

περπατηξιά, εκεί, από την άλλη μεριά της ανηφόρας, κι έστριψε απότομα το κεφάλι να δει.

Ένας άλλος στρατιώτης, οχτρός, κατέβαινε και τούτος ξέγνοιαστος και ξαρμάτωτος,* να πει από τη γουρνίτσα, να δροσιστεί και, με τον τρόπο τούτο, να ευχαριστήσει το Θεό, που τον προστάτεψε και τον φύλαξε και τη μέρα τούτη.

Μα ο πρώτος στρατιώτης ξέχασε ολότελα τα όσα τώρα δα είπε αγναντεύοντας τον ήσυχο ουρανό και μονοστιγμής τράβηξε από τη μέση του το πιστόλι και το πρότεινε στον οχτρό.

Ο άλλος που ερχότανε διψασμένος από την ολοήμερη κάψα*, κι ένιωθε κιόλας να λαγαρίζει μέσα του το

*ξαρμάτωτος: χωρίς όπλα

*κάψα: ζέστη

τρεχούμενο νεράκι και να του δροσίζει τα πυρωμένα σωθικά, τρομαγμένος τώρα μπρος στο απλωμένο πιστόλι σήκωσε μονομιάς τα χέρια και κάτι είπε στη γλώσσα του παρακλητικά, με φοβισμένη, συγκινημένη φωνή. Τάχατες ήθελε να πει:

– «Κοίταξε με, αδερφέ μου, είμαι ολομόναχος και άοπλος. Δίψασα πολύ και ήρθα να πιω λίγο νεράκι. Λυπήσου με, είμαι αθώος, χάρισε μου τη ζωή. Κοίταξε, είμαι νέος πολύ και ξέρεις, μια γριά μάνα που δεν έχει στον κόσμο άλλο κανένα, με καρτερά».

Μα ο νέος στρατιώτης ξέχασε μονομιάς το Θεό. Έχασε τον άνθρωπο, πίεσε τη σκαντάλη και η σφαίρα γλίστρησε από την κάνη και χτύπησε κατάστηθα τον οχτρό.

Ο άνθρωπος κυλίστηκε πάνω στη γης σπαράζοντας και βογκώντας.

Ο νέος στρατιώτης, νευρικός πολύ, σίμωσε το χτυπημένο και στάθηκε απάνω του κοιτώντας τον.

Ο ξένος ήτανε πεσμένος ανάσκελα. Σάλευε σπασμωδικά, κούναγε τα πόδια κι έσφιγγε τα δυο χέρια του απάνω στο στήθος.

Τα χλωμά πονεμένα χείλη κινιόντουσαν σιωπηλά. Τα ορθάνοιχτα μάτια κοιτούσαν γιομάτα απορία και φόβο το νέο στρατιώτη. Και πάνω σε όλο το πρόσωπο: μέτωπο, μάτια, χείλη, ήταν περιχυμένα ο ανθρώπινος πόνος και το ξάφνιασμα.

Του νέου στρατιώτη τού φάνηκε σαν να τότε ρωτούσε:

«Γιατί το 'κανες το κακό τούτο, αδερφέ μου άνθρωπε; Γιατί θέλησες

να κριματιστείς,* να πάρεις στο λαιμό σου το αίμα ενός αθώου; Παρακάλαγα το Θεό να μ' έχει καλά και να γυρίσω γρήγορα στο χωριό, ν' αγκαλιάσω τη μανούλα μου και να της φιλήσω τα κουρασμένα ματάκια».

Κι όσο ο νέος στρατιώτης τον κοίταζε, θάρρευε ότι τα πικραμένα χείλη του πληγωμένου τούμίλαγαν, του έλεγαν τον πόνο και το παράπονο του.

«Κι ακόμα, σα να του 'λεγε, μια κοπελίτσα με περίμενε. Είχαμε κάνει όνειρα πολλά μαζί και καρτέραγε να σταματήσει ο καταραμένος πόλεμος να γυρίσω στο χωριό. Μα τώρα, αδερφέ μου, να, κοίταξε πώς με κατάντησες».

*να κριματιστείς: να αμαρτήσεις

Ένα σκληρό χέρι έσφιγγε την καρδιά του νέου στρατιώτη.

Σιδερένιος κύκλος πέρασε γύρω από το κεφάλι του, του το 'σφιγγε και τον πόναγε. Τα μάτια καίγανε. Τον έπιασε παράξενο κακό κι άρχισε να τρέχει την ανηφόρα. Γλίστραγε, έπεφτε, πετιόταν απάνω και ξανά πάλι έτρεχε.

Μεσοστρατίς του βουνού σταμάτησε. Δεν μπορούσε άλλο. Λαχάνιασε, πιάστηκε η καρδιά του, κουράστηκαν τα πόδια, λύγισαν τα γόνατα. Έμεινε εκεί ασάλευτος με το κεφάλι σκυμμένο να σκέφτεται. Μα να σκεφτεί δεν μπορούσε. Χτύπαγαν τα μηνίγγια, το κεφάλι βούιζε. Αξάφνου, χωρίς καλά καλά να ξέρει τι κάνει, βάλθηκε να τρέχει πάλι την πλαγιά κατηφορίζοντας. Μέσα στο μυαλό του τώρα καρφώθηκε μια σκέψη: να

προφτάξει, να βοηθήσει το χτυπημένο.

– Θε μου, μουρμούρισε, λυπήσου τον, λυπήσου με. Άφησε τον να ζήσει.

Έφταξε στη ρεματιά, σίμωσε το χτυπημένο. Τον άγγιξε· ήτανε ζεστός.

Άπλωσε τα χέρια, τα πέρασε με προσοχή κάτω από το πληγωμένο κορμί, τ' αγκάλιασε ολόγυρα του, τον έσυρε απάνω του και τον κράτησε έτσι σφιχτά. Χτύπαγε η καρδιά βουτημένη στην αγωνία. Τρυφεράδα και πόνος, αγάπη και φροντίδα, όλα τούτα μαζί τότε συνεπήραν.

Σιγά, προσεχτικά, τον έφερε ίσαμε τη γουρνίτσα και τον ακούμπησε απάνω στο γρασίδι· πήρε το νερό, που με λαχτάρα κατέβηκε να πει, και του 'βρεξε τα

μαλλιά, του καθάρισε το νεανικό, ωραίο πρόσωπο, του 'σβησε το λεπτό ματωμένο αυλάκι που 'χε στεγνώσει εκεί στην αριστερή μεριά του στομάτου. Του πήρε το χέρι, το άπλωσε απάνω στην ανοιχτή δική του παλάμη και το απαλοχάιδευε.

– Αδερφέ μου, του 'λεγε γλυκά, τρυφερά, αδερφέ μου, συχώρα με· και τα δάκρυα τρέχαν καυτά.

Η νύχτα κατέβηκε ολούθες και απλωμένο σκοτάδι τους τύλιξε.

– Καλέ μου, πονεμένε μου αδερφέ, μουρμούρισε ο νέος στρατιώτης συντριμμένος. Συχώρα με, καλέ μου, δεν το 'θελα· δεν είμαι φονιάς, σου τ' ορκίζομαι, δεν είμαι φονιάς. Να, μια στιγμή μονάχα ξέχασα πως είμαι άνθρωπος, ξέχασα πως είσαι άνθρωπος, αδερφός μου. Πως μάνα και σένα σε περιμένει στο φτωχικό της: μάνα και πατέρας κι αδέρφια.

Ξέχασα, γιατί αυτοί οι κακούργοι θέλανε να με κάνουν να ξεχάσω.

Θυμήθηκε τα λόγια που τους μάθαιναν κι έστρεψε πέρα το βλέμμα ανταριασμένο και άγριο μες στο σκοτάδι. Ύστερα τότε συνεπήρε πάλι ο πόνος. Απαλοχάιδευε το χέρι του χτυπημένου και τα δάκρυα ξεχείλιζαν και το μούσκειαν.

Όμως ο άλλος πια δεν άκουγε· μήδ' ένιωθε. Η ψυχή του είχε πετάξει και το τυραγνισμένο κορμί άρχισε να σκεβρώνει.* Το σκοτάδι πύκνωσε πιότερο και σκέπασε τους δυο ανθρώπους: φονιά και θύμα, που στέκονταν πλάι πλάι και που ο ένας απαλοχάιδευε το χέρι του άλλου και του μουρμούριζε λόγια αγάπης και πόνου, σα να 'τανε φίλοι παλιοί, σα να 'τανε

***να σκεβρώνει: να κυρτώνει**

αδέρφια. Λόγια αγάπης που ο άλλος πια δεν άκουγε.

Γ. Μαγκλής, *Δεν υπάρχουν αμαρτωλοί,*

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Γιατί ο συγγραφέας δεν αναφέρει τα ονόματα και την εθνικότητα των στρατιωτών;
- 2** Ποια κοινά γνωρίσματα έχουν οι δύο αντίπαλοι στρατιώτες;
- 3** Περιγράψτε τη μεταβολή της ψυχικής κατάστασης του στρατιώτη από τη στιγμή που πυροβόλησε τον εχθρό ως τη στιγμή που τον είδε νεκρό.

4 Ο ένας στρατιώτης σκοτώνει και ο άλλος σκοτώνεται. Ποιος είναι το τραγικό πρόσωπο και γιατί;

5 Εντοπίστε τα Βασικότερα σημεία του κειμένου μέσα από τα οποία προκύπτει το ανθρωπιστικό και αντιπολεμικό του μήνυμα.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Χωριστείτε σε δύο ομάδες: η μια να φέρει αφίσες και ζωγραφικούς πίνακες και η άλλη να βρει τραγούδια με αντιπολεμικό περιεχόμενο. Με αυτό το υλικό οργανώστε μια αντιπολεμική εκδήλωση στην τάξη ή στο σχολείο σας.

Ορέστης Κανέλλης, *Παρουσία*

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ

Η κυρία Νίτσα

Ο Μ. Καραγάτσης έγραψε αυτό το διήγημα το 1928. Στα είκοσι του χρόνια ξεκινούσε με αυτό τη συγγραφική του σταδιοδρομία, γράφοντας με θέμα την πρώτη πλατωνική του αγάπη, τη νεαρή δασκάλα του κυρία Νίτσα.

Η πρώτη μου αγάπη, ήταν δέκα χρόνια μεγαλύτερη από μένα, ίσως και πιο πολύ. Αμέσως θα φανταστείτε το αιώνιο ειδύλλιο, του αμούστακου έφηβου και της ώριμης γυναίκας, ή μάλλον χήρας, για να κυνηγήσω με μεγαλύτερη επιτυχία, τις υπεκφυγές* της φαντασίας σας.

*υπεκφυγές: προσπάθειες
διαφυγής

Λοιπόν, όχι. Η πρώτη μου αγάπη, την εποχή που την αγάπησα, δεν ήταν παρά είκοσι χρόνων. Εγώ ήμουν οκτώ.

Η διαφορά της ηλικίας μας αυτή καθ' αυτή δε θα ήταν μεγάλη, αν οι αριθμοί των χρόνων μου δεν ήσαν τόσο χαμηλά. Μα αυτό δεν έχει σημασία. Εκείνη την εποχή ο χρόνος ήταν κάτι τι το ανώτερο για μένα. Ήξερα ότι ήμουν οκτώ χρόνων, αλλά ήμουν βέβαιος ότι αυτό το νούμερο ήταν ένα συμβατικό σημείο προς ταξινόμηση της ηλικίας μου, απέναντι της ηλικίας του διπλανού μου. Δεν μπορούσα όμως να εννοήσω, ότι μόλις οκτώ χρόνια έχουν περάσει από την ημέρα που είδα το φως. Χωρίς άλλο έπρεπε να ζούσα πολύ καιρό, είκοσι, τριάντα χρόνια, ξέρω και γω... [...]

Ήταν ένα λευκό διάφανο ασθε-
νικό κορίτσι, ένα όμορφο κορίτσι.
Μια δημιουργία της φαντασίας του
Μυσσέ,* και της ρομαντικής πλειά-
δας. Μια εικόνα του Γκρεζ,* χωρίς
αφέλεια όμως. Κάτι το πιο σύγχρο-
νο. Αυτή τη μορφή ίσως τη βρείτε
και στον Φραπιέ,* και στον
Μπαζίν.* Η Ρόζα* της «Maternelle»
ή η Νταβιντέ Μπιρό.

*Μυσσέ [Άλφρεντ]: Γάλλος
συγγραφέας *Γκρεζ (Jean Baptiste
Greuze 1725-1805): Γάλλος
ζωγράφος, Φραπιέ (Léon Frapié
1863-1949): Γάλλος συγγραφέας,
η Ρόζα ήταν ηρωίδα
μυθιστορήματός του, Μπαζίν (René
Bazin 1853-1932): Γάλλος
συγγραφέας, η Νταβιντέ Μπιρό
ήταν η κεντρική ηρωίδα του
μυθιστορήματός του Davidée Birot
(1912).

Ήταν δασκάλα. Δασκάλα μου, για να εννοούμαστε.

Επήγαινα στην Τρίτη του δημοτικού, σ' ένα μεικτό επαρχιακό σχολείο. Η μεγάλη αυλή του μόνο στις γωνιές είχε λίγη χλόη την άνοιξη. Δυο τρεις ακακίες και μερικά βρομόδεντρα ήταν το μοναδικό της στολίδι. Το χειμώνα το νερό της βρύσης πάγωνε, και η κρυσταλλιασμένη λάσπη έσπαζε κάτω από τα χοντρά παιδικά παπουτσάκια μας.

Η κυρία Νίτσα – αυτό ήταν τ' όνομα της πρώτης δασκαλικής μου αγάπης – δεν ερχότανε ποτέ στην ώρα της. Η διευθύντρια έκλεινε τα μάτια σ' αυτό το μικρό πειθαρχικό παράπτωμα. Ο χειμώνας του κάμπου είναι τόσο κακός για τα κακόμοιρα τα κορίτσια που βγάζουν το ψωμί τους. Ο βοριάς ξεχύνεται από τις κορφές του

Ολύμπου παγερός, και κοκαλιάζει τους σβόλους στα χωράφια της εριβώλακος* Θεσσαλίας.

Η τάξη μας ήταν ένα γωνιακό δωμάτιο, πάντα γιομάτο ήλιο, όταν δεν ήταν συννεφιά. Η σόμπα στη γωνιά τραβούσε με θόρυβο, και κάπνιζε όλη την κάμαρα. Καθόμουν στο πρώτο θρανίο, και με υπομονή περίμενα. Οι σύντροφοι μου δίπλα κάναν ωραία σχέδια για την περίπτωση που δε θα 'ρχόταν η «κυρία».

Πρώτα θα βγαίνουν στην αυλή να παίξουν «αμπάριζα». Ύστερα η «κυρία» διευθύντρια θα τους έδιωχνε γιατί θα κάναν θόρυβο, και θα ενοχλούσαν τις «μεγάλες». Αυτό ήταν η ύστατη ικανοποίηση του ορμέμφυτου της ελευθερίας,

*εριβώλαξ (-ακος): εύφορη

που βλάσταινε μέσα στις νέες ανθρώπινες ψυχούλες τους. Και ύστερα η εκδήλωση αυτού του ορμέμφυτου. Η άσκοπη πολυθόρυβη περιπλάνηση στον κάμπο. Και οι οπτασίες περνούσαν μπρος από τα μάτια μας.

Θα πηγαίναμε στο σταθμό. Ο δρόμος είναι γιομάτος λάσπη, μα αυτό δεν έχει σημασία. Είναι τόσο ωραίο να νιώθεις το έδαφος να υποχωρεί κάτω από τα πόδια σου, σα μια γλιστερή μαλακή μάζα. Αποκεί θα παίρναμε από το μηχανοστάσιο ασετυλίνη* – είχαμε σχέσεις με το προσωπικό – και με το πολύτιμο αυτό αντικείμενο στα χέρια, θα πηγαίναμε στη μεγάλη «Μαγούλα»* την Ορμάν μαγούλα,

*ασετυλίνη: φωτιστικό αέριο

*μαγούλα: λόφος

όπου θα εκσφενδονίζαμε τον πρώτο τυχόντα τενεκέ γάλακτος Νεστλέ στο στερέωμα, με τη βοήθεια των αερίων της οργανικής αυτής ουσίας.

Ίσως παρατηρήσετε ότι μεταχειρίζομαι στην πιο απάνω περίοδο τη λέξη «θα» πολλές φορές εις βάρος κάθε σύνταξης και κάθε στιλ. Και όμως, αυτή η λέξη είναι όλη η περίοδος. Γιατί συνήθως απάνω στο φόρτε* του αλήτικου ονείρου μας, άνοιγε η πόρτα, και έμπαινε, ωχρή, παγωμένη, τυλιγμένη στο φτωχικό δασκαλικό παλτό της, η κυρία Νίτσα.

Θα μου πείτε, πώς θυμάμαι ύστερα από τόσα χρόνια, τα γεγονότα της πρώτης παιδικής μου ζωής. Ψάξτε καλά στις αναμνήσεις σας. Με λίγη καλή θέληση, θα βρείτε

* στο φόρτε: στην κορύφωση

παλιές εικόνες γεμάτες δροσιά και αθωότητα. Τα μικρά μας χρόνια είναι τόσο λίγα, και τόσο χαρακτηριστικά, ώστε να μην μπορούν ν' ανακατευτούν, με τον άχαρο συρφετό της μεγάλης μας ζωής. Είναι ένα σύνολο σαφές και καθαρό, μια γραμμή ευθεία και προσδιορισμένη. Σαν περάσουν πια, αρχίζει ο λαβύρινθος και τα ζιγκ ζαγκ της αγωνιώδους και απαιτητικής υπόστασης μας. Είμαστε μεγάλοι. Θέλουμε, θέλουμε, χωρίς να ξέρουμε τι θέλουμε.

Το χαρακτηριστικό της ζωής είναι η αγωνιώδης προσμονή, όσο είμαστε παιδιά, κάποιου καλού, και όταν μεγαλώσουμε κάποιου κακού. Ψάξτε καλά στις αναμνήσεις σας. Θα βρείτε έναν άλλο άνθρωπο, αλλιώτικο από σας, ξένο, ένα φίλο,

ίσως και εχθρό. Σεις δεν είστε εκείνος. Ο Ανατόλ Φρανς* δεν είναι ο «Μικρός Πέτρος». Είναι ο λεπτός νοσταλγός, ο πατρικός διάδοχος του παιδιού που είχε τ' όνομα του. Θυμηθείτε τα παλιά σας. Είναι σαν μια πνοή καθαρού αέρα.

Το μάθημα της κυρίας Νίτσας ήταν ιεροτελεστία. Η αδυναμία του εύθραυστου αυτού αναιμικού κοριτσιού, είχε απάνω μας μια επιβολή μεγαλύτερη από μια πελώρια ευνοϊκή δύναμη. Να μια περίεργη απόδειξη των δύο ακροτήτων. Η απαλή και γλυκιά

* Ανατόλ Φρανς: γνωστός Γάλλος συγγραφέας (1844-1924), ο οποίος σε ώριμη ηλικία έγραψε τις παιδικές αναμνήσεις του στο βιβλίο *Ο Μικρός Πέτρος* (1918)

φωνή της, μιλούσε μέσα στις άγουρες ψυχές μας. Το μάθημα το ρουφούσαμε σαν μέλι από το στόμα της.

Όταν συλλογιέμαι τις παλιές αυτές ώρες, προσπαθώντας να ξεδιαλύνω λίγο από το μυστήριο της παιδικής ψυχής μου, βγάζω το συμπέρασμα ότι μάλλον υποβολή, παρά επιβολή, χαρακτήριζε αυτήν τη γυναίκα. Το κέρινο ωραίο πρόσωπο της, που το κόβουν κόκκινα χείλια, σκοτωμένα βλέφαρα με πελώρια μαύρα τσίνορα, πάνω από μενεξεδένια καθαρά μάτια, ήταν ένα μείγμα αθώου κοριτσιού, και *femme fatale*.^{*} Μέσα στο μισοσκόταδο ενός συννεφιασμένου πρωινού, είχε μια πελώρια χάρη,

^{*}femme fatale: μοιραία γυναίκα

και μια άδολη,* άθελη γοητεία.

Βέβαια, εκείνο τον καιρό δεν ήμουν σε θέση να κάνω τέτοιες κρίσεις. Μόνο εικόνες σώζονται μέσα μου, εικόνες που ξαναζωντανεύουν κάτω από την πίεση της νοσταλγίας. Και είτε τότε τις έζησα, είτε τώρα τις ζω, είναι το ίδιο.

Τα άμαθα χέρια μας γλιστρούσαν αδέξια στο ριγωμένο χαρτί. Η καρδιά μας χτυπούσε μήπως δεν κάνουμε τα γράμματα καλά. Τόσα κεφαλάκια, σκυμμένα με άφατη προσοχή, τραβούσαν γραμμές στο ανοιχτό μπλε τετράδιο. Ένας ελαφρός μονάχα κρότος τριβής ακουγόταν στο άσπρο δωμάτιο. Η κυρία Νίτσα πάνω στην έδρα φάνταζε πιο άσπρη παρά ποτέ κάτω από τον όγκο των

*άδολη: αγνή

καστανών μαλλιών της.

Η αγωνία φώλιαζε μέσα στο στήθος μου. Τα γράμματα, παρ' όλη τη χτηνωδώς παιδική επιμονή μου, αραδιαζόντανε άτακτα και χοντρά πάνω στο χαρτί. Η απελπισία μου έφτανε στο κατακόρυφο. Σήκωνα τα μάτια μου γιομάτα τρόμο και ικεσία προς την έδρα. Τι συλλογιζότανε; Πού ταξίδευαν τα διαφανή μενεξεδένια μάτια κάτω από τα μαυρισμένα βλέφαρα; Γιατί αναστενάζει; Μήπως είναι άρρωστη; Γιατί δε μας κοιτάει; Μας ξέχασε;

Το λευκό κεφάλι σηκώνεται. Με είδε, με κοιτάει. Τα μαλλιά της είναι πιο μουντά παρά ποτέ.

– Τι είναι, Γιαννάκη;

Τι είναι. Μα είναι τόσο πολλά πράγματα μυστηριώδη, για τη μικρή ψυχή μας που έπρεπε να τα είχες καταλάβει, αέρινη μικρή δασκάλα.

Μέσα στο κάθε παιδί κρύβεται ένας άντρας, ένας άντρας όπως όλοι οι άλλοι, όπως ο όμορφος λοχαγός παραδείγματος χάριν, που περνάει με τ' άλογο του τέσσερις φορές την ημέρα, κάτω από το παράθυρο της τάξης. Αυτό τον κρυμμένο παιδικό άντρα, έπρεπε να τον είχες ανακαλύψει, έπρεπε να τον είχες δαμάσει με τη γυναικεία τέχνη σου. Μα δεν είχες καιρό. Τον δικό σου τον άντρα, τον ώριμο άντρα, τον ανακάλυψες, και αν δε δάμασες αυτόν, δάμασες χωρίς άλλο το άλογο του, γιατί δεν εξηγιέται αλλιώς, πως στεκόταν πάντα κάτω από το ανοιχτό παράθυρο, σκάβοντας με το πόδι τη γη και χλιμιντρώντας. Εξέχασες τελείως τα παιδιά σου, κακή κυρία Νίτσα.

Η φωνή μου όταν της απαντούσα ήταν κλαψιάρικη.

– Δεν μπορώ να κάνω ψι...

Το ψι. Ο τύραννος του νεοφώτιστου μαθητή. Ο τρόμος της καλλιγραφίας. Το χεράκι μπερδεύεται και τρέμει όταν αρχίζει να χαράζει το μεγάλο κόμπιο, το γόρδιο αυτό δεσμό του ελληνικού αλφαβήτου. [...]

Το τέλος του ειδυλλίου ήταν οιχτρό. Η κυρία Νίτσα με προβίβασε. Και την άλλη χρονιά στη μεγαλύτερη τάξη παρακολουθούσα το άχαρο μάθημα μιας άσκημης γεροντοκόρης, που το μαραμένο της μούτρο ήταν γιομάτο κακόχρωμα σπυριά, εκδήλωση μιας αργοπορημένης και ανικανοποίητης νιότης. Το όνειρο έσβησε από τα μάτια μου και σιγά σιγά και από την καρδιά μου.

**Θεόφιλος
Χατζημιχαήλ,
*Το κορίτσι με τα
καπέλο***

Η κυρία Νίτσα παντρεύτηκε το λοχαγό. Ήμουν παρών στους γάμους της. Καμιά ζήλια δεν τάραιξε την ψυχή μου. Τα δέκα χρόνια που μας χωρίζουν δεν αποτελούν πια ανυπέρβλητο διανοητικό και κοινωνικό εμπόδιο. Ο κοσμοπολιτισμός μάς έχει φέρει σε ίση μοίρα. Είναι ακόμα ωραία, μολονότι έχει χάσει το θέλγητρο της μισοσκότεινης τάξης. Είναι μια γυναίκα, και όχι οπτασία. Ο άντρας της είναι πια συνταγματάρχης που έχει λάβει μέρος σε τρία κινήματα. Ζει

ευτυχισμένη, και έχει μια κόρη που της μοιάζει πολύ. Δε μας χωρίζουν παρά δέκα χρόνια, μα αυτή τη φορά εγώ είμαι ο μεγαλύτερος. Το μυαλό σας ίσως πάει μακριά. Αυτό είναι άλλο ζήτημα. Ήθελα μόνο να σας πω για την πρώτη μου αγάπη...

Περισσότερο να προσθέσω ότι δεν την αγαπώ πια.

Μ. Καραγάτσης, *Ανέκδοτα νεανικά κείμενα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Ποια εικόνα της δασκάλας του προβάλλει ο συγγραφέας και γιατί;
- 2** Πώς σχεδίαζαν να περάσουν την ημέρα τους οι μαθητές, σε περίπτωση που η δασκάλα τους απουσίαζε;

3 Για ποιους λόγους η κυρία Νίτσα εξιδανικεύεται στο μυαλό του μικρού μαθητή; Πώς αποκαθιστά αργότερα την αντικειμενική της εικόνα ο ενήλικος αφηγητής;

4 Εντοπίστε τα χωρία του διηγήματος όπου ο μικρός μαθητής καταγράφει τις εσωτερικές σκέψεις και τις κρυφές επιθυμίες του. Πώς πετυχαίνει ο συγγραφέας να μεταφέρει τα συναισθήματα του παιδιού στον αναγνώστη;

5 Πώς αντιμετωπίζει ο μικρός μαθητής την αγάπη της κυρίας Νίτσας για το λοχαγό;

6 Ποιες απογοητεύσεις γνωρίζει στο τέλος της σχολικής χρονιάς ο μαθητής; Συγκρίνετε τη

συναισθηματική του κατάσταση με τη δική σας όταν κλείνει το σχολείο για τις καλοκαιρινές διακοπές.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Ο Μ. Καραγάτσης δημιουργεί την εικόνα της κυρίας Νίτσας, συσχετίζοντας τη με λογοτεχνικά και ζωγραφικά πορτρέτα γυναικών. Ζητήστε από τον καθηγητή των Καλλιτεχνικών να μελετήσετε την τεχνική της προσωπογραφίας, με βάση αντιπροσωπευτικά έργα Ελλήνων και ξένων ζωγράφων. Στη συνέχεια ζωγραφίστε και εσείς ένα αγαπημένο σας πρόσωπο.

ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ

Και πάλι στο σχολείο...

Το μυθιστόρημα της Ζωρζ Σαρή Ε. Π. (1995) αναφέρεται στη σχολική ζωή και ειδικότερα στη φιλία της με τη συμμαθήτριά της Άλκη (Ζέη), με την οποία από τότε είχαν αποφασίσει ότι θα είναι Ε[νωμένες] Π[άντα]. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, όλες οι συμμαθήτριες της Σχολής Θηλέων επιστρέφουν από τις καλοκαιρινές διακοπές, σχολιάζουν τις εντυπώσεις και τις εμπειρίες που έζησαν και, μέσα σε κλίμα αισιοδοξίας και χαράς, ξεκινούν τη νέα σχολική χρονιά.

Η τάξη γιορτάζει τη χαρά της πρώτης μέρας. Αγκαλιές, φιλιά, γέλια, φωνές και ψίθυροι,

μικρά και μεγάλα μυστικά, φρεσκο-
σιδερωμένες ποδιές, καινούρια
παπούτσια, καινούριες τσάντες,
μαλλιά κοντά, μαλλιά μακριά,
κοτσιδάκια, κοτσίδες, πιαστράκια,
μπαρέτες, χτενάκια, κορδέλες...
Μάτια λαμπερά γεμάτα θάλασσες
και βουνά, γεμάτα παιχνίδια,
γεμάτα τρέλες. Η τάξη ξεχείλισε από
τις καλοκαιριάτικες αναμνήσεις. Η
κάθε μαθήτριά έχει να λείπει για το
δικό της καλοκαίρι.

Η Λένα πήγε στην Κηφισιά, έμεινε
σ' ένα μεγάλο ξενοδοχείο, το
«Σεμίραμις»... Έτρωγε μεσημέρι
βράδυ στο εστιατόριο...

Η Ίντα πήγε στο νησί των
Ιπποτών, στη Ρόδο...

Η Αθηνούλα πήγε στο σπίτι της
γιαγιάς, στο Παλιοσέλι της
Κόνιτσας...

– Η γιαγιά μου έκανε όλα τα χατίρια.

(Ο πατέρας της και η μητριά της πήγαν πάλι στην Ευρώπη...) Η Άλκη στο αιώνιο Μαρούσι με τις βόλτες του.

– ... και το βράδυ πηγαίναμε με τη Λενιώ στον κινηματογράφο...

Η Αννούλα στο Φάληρο με καπέλο ως να γείρει ο ήλιος κι ύστερα μάλλινο ζακετάκι, να μην κρυολογήσει το παιδί...

– Αχ!

Η Ζωρζ ξυπόλυτη στο Καβούρι.

– Φεύγαμε με τη Ρενέ πρωί, πολύ πρωί, να προλάβουμε τη θάλασσα λάδι, και γυρίζαμε για φαγητό περασμένες δύο. Τα βράδια...

– Πού πήγες διακοπές; ρώτησα τη Λίλη.

Κι αυτή, δίχως να χρωματίσει τη λέξη, απάντησε:

– Στο Παρίσι.

– Και πώς είναι το Παρίσι;
– Πώς θες να 'ναι; Παρίσι. Η Κική πήγε στη Μάνη.
– Ε, και να βλέπατε τον πύργο των παππούδων μου! Στους τοίχους κρέμονται οι πρόγονοι μας, και στο σκαλιστό μακρόστενο τραπέζι κάθονται είκοσι τέσσερα άτομα, και πάνω από το τραπέζι έχει έναν πολυέλαιο μπρούντζινο με είκοσι τέσσερις λαμπτήρες...

Η φαντασμένη... Άντε να ξεχωρίσεις, όταν μιλάει, το ψέμα από την αλήθεια...

Η Αθηνά πήγε στην Κερασιά, στο σπίτι της γιαγιάς. Διάβαζε, έγραφε στις φίλες της, έγραφε στίχους.

Η Όλγα πήγε – πού αλλού; – στο Χιλιομόδι. Η Πόπη στο Λουτράκι, η Τίλδα στη Γλυφάδα, έχουν δικό τους σπίτι εκεί...

Η Ποζέλι δε θα 'ρθει φέτος στο σχολείο. Πέρσι κουράστηκε πολύ, να ξυπνάει νωρίς για να προλαβαίνει τα μαθήματα. Πώς να ταιριάζει το νυχτερινό τραγούδι με τη Σχολή Θηλέων; Άλλωστε, τώρα το όνομα της μπήκε με μεγάλα γράμματα έξω από τη Μάντρα του Αττίκ.* Γύρω του, τη νύχτα, αναβοσβήνουν πολύχρωμα λαμπιόνια. Αντίο, Ποζελάκι...
– Πώς σε λένε; ρώτησαν την καινούρια οικότροφο
– Μαριάννα Κωβαίου.
– Σε ποιο σχολείο πήγαινες;
– Στη Θεσσαλονίκη... Τώρα οι γονείς μου μ' έστειλαν εδώ.
Αδύνατη, μικροκαμωμένη, με το κεφάλι γεμάτο μπούκλες και

*Μάντρα του Αττίκ: θέατρο του τραγουδιστή Αττίκ στην Κυψέλη

**μπουκλάκια. Ομορφούλα.
Παρ' ολίγο να μην έρθει ούτε η
Μίνα.**

**– Ήθελε ο μπαμπάς μου να με
στείλει στο Τορόντο, σ' έναν
αδερφό του που δεν έχει παιδί,
πολύ πλούσιο... Εγώ δεν ήθελα,
φοβόμουν να φύγω, και η μαμά
έμπηξε τις φωνές: «Δε δίνω σε
κανέναν τα παιδιά μου, τα θέλω όλα
κοντά μου...».**

Η Μίνα έχει έντεκα αδέρφια.

**Και η Άλμπα, η λιγομίλητη, τους
είπε πως πήγε στην Αίγινα και πως
τα είχε περάσει πολύ ωραία...**

**(Δεν τους είπε πως ο Αιμίλιος, ο
αδερφός της Μαρίνας, την
τελευταία μέρα του καλοκαιριού της
γλίστρησε κι ένα ραβασάκι μέσα
στην τσέπη. «Σ' αγαπώ», της έγρα-
φε, κι εκείνη δεν κοιμήθηκε όλη τη
νύχτα. Τώρα τον σκέφτεται...)**

– Η Αίγινα είναι το πιο όμορφο νησί του κόσμου... Δεν πρόλαβε να πει άλλα. Η Ζωρζ την έκοψε:

– Μα κι εγώ έχω πάει στην Αίγινα, στη Βαγία. Έκανα γαϊδουροκαβαλαρία, κι ο ναός της Αφαίας* ήταν πάνω από το κεφάλι μας. Ο Παναγιώτης, ο φίλος μου...

– Τα ξέρουμε... τα ξέρουμε, μας τα 'χεις ξαναπεί! φώναξαν οι φίλες της. Κι ήταν η πρώτη μέρα στο σχολείο πανηγύρι.

Όταν μπήκε στην τάξη η κυρία Ερασμία, με το ράσο της και τις μαύρες παντόφλες, όλες οι μαθήτριες ήταν αναψοκοκκινισμένες.

– Αγαπηταί μαθήτριάι, σας εύχομαι καλήν πρόοδον... Η δεσποινίς

* ο ναός της Αφαίας: ιερό της Αφαίας στην Αίγινα

Κλάρα θα σας ανακοινώσει το πρόγραμμα.

Μόλις απομακρύνθηκε η κυρία Διευθύντρια, έγινε χαλασμός από τα πολλά χειροκροτήματα. Η αγαπημένη καθηγήτρια ανέβηκε στην έδρα – ήταν όμορφη, πιο όμορφη από πέρσι. Καινούριο ταγεράκι, μπλε με άσπρες κουκκίδες, και μπλε γραβάτα. Μούρλια! Ευχαρίστησε για την υποδοχή και τους έκανε νόημα να σταματήσουν. Τους είπε:

– Καλές μου φίλες, με πολλή χαρά σας ξαναβρίσκω. Πιστεύω πως φέτος θα πούμε πολλά, πιο πολλά από πέρσι... Δε χρειάζεται να φωνάξω κατάλογο. Μόνο μια καινούρια μάς ήρθε. Καλώς όρισες, Μαριάννα... Φέτος, συνέχισε η δεσποινίς Κλάρα, θα δώσουμε μεγάλη βαρύτητα στη γλώσσα. Θα

διαβάσουμε κλασικούς και σύγχρονους συγγραφείς, και, φυσικά, ποίηση. Θα είμαι πολύ απαιτητική στην έκθεση. Θα συζητάμε κάθε συντακτικό λάθος, ως και τη στίξη. Η φαντασία του κειμένου θα είναι προσωπική σας επιλογή. Θα είσθε ελεύθερες να γράφετε σωστά, το τονίζω, σωστά, ό,τι προτιμάτε... Και, για να κάνουμε καλή αρχή, σας παρακαλώ για την ερχόμενη Πέμπτη να γράψετε μια έκθεση με θέμα: Το καλοκαίρι μου.

Οι μαθήτριες ενθουσιάστηκαν. Ήταν η έκθεση που ταίριαζε στο κοντινό τους χτες. Η κάθε μαθήτρια θα είχε τα δικά της να πει. Δεκαεννιά ξεχωριστά καλοκαίρια... Η δεσποινίς Κλάρα είχε διαλέξει *Το θέμα!*

Πριν ακόμη χτυπήσει το κουδούνι, δίχως μολύβι και χαρτί, έτσι στον αέρα, η καθεμιά είχε ξεκινήσει την έκθεση της. «Πρέπει η δική μου να είναι η καλύτερη...», σκεφτόταν η Ζωρζ. Ήθελε να ξεπλύνει την περσινή ντροπή της αντιγραφής. Αν τα κατάφερνε να πάρει άριστα ή έστω ένα λίαν καλώς, τότε θα ομολογούσε στη δεσποινίδα Κλάρα την απάτη και θα της ζητούσε συγγνώμη. Δε θα δυσκολευόταν να γράψει την έκθεση, είχε τόσα και τόσα ζήσει στο Καβούρι της! Θα τα έγραφε όλα, για την καφασωτή παράγκα, τη θάλασσα στα πόδια τους, τις βουτιές από τον ψηλό βράχο και τα τραγούδια της παρέας στην ακρογιαλιά με την πανσέληνο που ανατέλλει. Αχ, πώς να περιγράψει αυτή την ασημένια γραμμή που

σκίζει στα δυο την ασάλευτη
θάλασσα! Να σταματήσει το χρόνο
πάνω σε μια κόλλα χαρτί, να ζήσει
για πάντα την ομορφιά του
καλοκαιριού της! Όταν σαν θεά
Αθηνά κατέβαινε το λοφάκι, με το
σεντόνι άσπρη χλαμύδα και με το
χρυσafί κοντάρι, το ξύλο που είχε
βάψει η χρυσοχέρα η Ρενέ!
Κυρίαρχος του κόσμου!
– Έι, τη σκούνητηξε η Άλκη, χάζεψες;
Ας κατεβούμε στην αυλή.
Στην αυλή μεγάλες και μικρές
μαθήτριες έκοβαν βόλτες,
κουβέντιαζαν, κι ήταν τα λόγια τους
άσπρα πουλιά που φτερούγιζαν
γύρω τους.

Ζ. Σαρρή, Ε.Π., Πατάκης

Όθων Περβολαράκης, *Παπαρούνες*

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Ποια είναι η διάθεση των κοριτσιών την πρώτη μέρα της επιστροφής τους στο σχολείο μετά τις καλοκαιρινές διακοπές και με ποιους τρόπους την εκδηλώνουν;
- 2** Βρείτε στο κείμενο και σχολιάστε σημεία που φανερώνουν τη σχέση των μαθητριών μεταξύ τους, με το σχολείο και τους καθηγητές τους. Συγκρίνετε τα ευρήματα με τις δικές σας εμπειρίες και σχέσεις.

3 Ποιος αφηγηματικός τρόπος κυριαρχεί στο απόσπασμα και πώς επιδρά στον αναγνώστη η επιλογή αυτή;

4 Βρείτε σημεία στα οποία η αφηγήτρια σχολιάζει πρόσωπα και πράγματα τα οποία δε θα μπορούσε λογικά να ξέρει. Πώς ονομάζεται αυτός ο τύπος του αφηγητή και ποιες δυνατότητες προσφέρει στην αφήγηση;

5 Γράψτε εσείς την έκθεση που θα έγραφε ίσως η Ζωρζ για τις θερινές διακοπές της.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

◆ Υπάρχουν αρκετά μυθιστορήματα που αναφέρονται σε κοριτσίστικες συντροφίες τον καιρό των θερινών διακοπών (*Τα ψάθινα καπέλα* της Μαργαρίτας Λυμπεράκη, *Η μωβ ομπρέλα* της Άλκης Ζέη κ.ά.) και στη σχολική ζωή (*Γ' Χριστιανικόν Παρθεναγωγείον* της Έλλης Αλεξίου, τα διηγήματα της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου κ.ά.). Πασίγνωστες είναι επίσης οι κινηματογραφικές ταινίες *Το ξύλο Βγήκε απ' τον παράδεισο*, *Χτυποκάρδια στο θρανίο*, με πρωταγωνίστρια την Αλίκη Βουγιουκλάκη. Συγκεντρώστε υλικό από αυτές ή και άλλες πηγές και παρουσιάστε το στην τάξη.

♦ Συγκρίνετε τις εμπειρίες των αγοριών ή των κοριτσιών εκείνης της εποχής με τις δικές σας.

ΑΝΤΟΥΑΝ ΝΤΕ ΣΑΙΝΤ-ΕΞΥΠΕΡΥ

Ο μικρός πρίγκιπας και η αλεπού

Ο Σαιντ-Εξυπερύ έγραψε το 1943, στη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου, το Μικρό πρίγκιπα. Το βιβλίο είναι ένα συμβολικό παραμύθι με ποιητική γραφή και αυτοβιογραφικά στοιχεία από τις εμπειρίες του πιλότου συγγραφέα του. Ο αφηγητής κάνει αναγκαστική προσγείωση στην έρημο Σαχάρα και προσπαθεί να διορθώσει το αεροπλάνο του. Εκεί τον συναντά ο μικρός πρίγκιπας, ένα όμορφο αγόρι που έφυγε από το μικρό ιδιωτικό του πλανήτη, επειδή πικράθηκε από το λουλούδι του, και βάλθηκε να γνωρίσει τον κόσμο. Ο πρίγκιπας περιπλανήθηκε σε διάφορους πλανήτες ώσπου

έφτασε στη γη, συνάντησε τον αφηγητή και αποφάσισε να μείνει μαζί του. Σε αυτό το απόσπασμα τον παρακολουθούμε να γνωρίζει τα τριαντάφυλλα και την αλεπού.

Ετυχε όμως, ύστερα που περπάτησε πολύ μέσα απ' τους άμμους, τα βράχια και τα χιόνια, ν' ανακαλύψει τέλος ο μικρός πρίγκιπας ένα δρόμο. Κι οι δρόμοι πάνε όλοι στους ανθρώπους.

– Καλημέρα, είπε.

Ήταν ένας τριανταφυλλόκηπος ανθισμένος.

– Καλημέρα, είπαν τα τριαντάφυλλα.

Ο μικρός πρίγκιπας τα κοίταξε. Μοιάζανε όλα με το λουλούδι του.

– Τι είσαστε;, τα ρώτησε κατάπληχτος.

– Εμείς είμαστε τριαντάφυλλα,
είπαν τα τριαντάφυλλα.

– Α!, έκανε ο μικρός πρίγκιπας.

Βαθιά λύπη τον γέμισε. Το λουλούδι του τού είχε πει πως ήταν ένα μονάκριβο σ' ολόκληρο το σύμπαν. Και να που ήτανε πέντε χιλιάδες, όλα τα ίδια, σ' ένα μονάχα κήπο!

«Θα του κακοφαινόταν πολύ», σκέφτηκε, «αν το 'βλεπε αυτό... Θα έβηχε φριχτά και θα 'κανε τάχα πως πεθαίνει, για να γλιτώσει απ' το ρεζίλεμα. Κι εγώ θα ήμουν αναγκασμένος να κάνω τάχα πως το περιποιούμαι, γιατί αλλιώς, για να με ταπεινώσει κι εμένα, θ' αφηνόταν στ' αλήθεια να πεθάνει...».

Ύστερα σκέφτηκε κι αυτό:
«Νόμιζα πως ήμουν πλούσιος, γιατί είχα δικό μου ένα μοναδικό στον κόσμο λουλούδι, και να που δεν

**έχω παρά ένα κοινό τριαντάφυλλο
Αυτό και τα τρία μου ηφαίστεια,
που μου φτάνουν ως το γόνατο, και
που το ένα τους μπορεί να έχει
σβήσει για πάντα, δε με κάνουν και
κανένα μεγάλο πρίγκιπα...».**

**Και, πέφτοντας χάρω στο γρασίδι,
έκλαψε. Τότε είναι που
παρουσιάστηκε η αλεπού.**

– Καλημέρα, είπε η αλεπού.

**– Καλημέρα, αποκρίθηκε ευγενικά ο
μικρός πρίγκιπας και γύρισε, μα
δεν είδε τίποτα.**

**– Εδώ είμαι, είπε μια φωνή, κάτω
από τη μηλιά...**

**– Ποια είσαι;, είπε ο μικρός
πρίγκιπας. Μου φαίνεσαι πολύ
όμορφη...**

– Είμαι μια αλεπού, είπε η αλεπού.

**– Έλα να παίξεις μαζί μου, της
πρότεινε ο μικρός πρίγκιπας. Είμαι
τόσο λυπημένος...**

Αλέξης Ακριθάκης, Χωρίς τίτλο

- Δεν μπορώ να παίξω μαζί σου, είπε η αλεπού. Δε μ' έχουν ημερώσει.
- Α! με συγχωρείς, έκανε ο μικρός πρίγκιπας. Το σκέφτηκε όμως και πρόσθεσε:
- Τι πάει να πει «ημερώσει»;
- Εσύ δεν είσαι αποδώ, είπε η αλεπού, τι γυρεύεις;
- Γυρεύω τους ανθρώπους, είπε ο μικρός πρίγκιπας. Τι πάει να πει «ημερώσει»;

- Οι άνθρωποι, είπε η αλεπού, έχουν τουφέκια και κυνηγούνε. Μεγάλος μπελάς! Ανατρέφουν όμως και κότες. Αυτό είναι το μόνο τους όφελος. Κότες γυρεύεις;
- Όχι, είπε ο μικρός πρίγκιπας. Γυρεύω φίλους. Τι πάει να πει «ημερώσει»;
- Είναι κάτι που παραμελήθηκε πολύ, είπε η αλεπού. Σημαίνει «να δημιουργείς δεσμούς...».
- Να δημιουργείς δεσμούς;
- Βέβαια, είπε η αλεπού. Για μένα, ακόμα δεν είσαι παρά ένα αγοράκι εντελώς όμοιο μ' άλλα εκατό χιλιάδες αγοράκια. Και δε σ' έχω ανάγκη. Μήτε κι εσύ μ' έχεις ανάγκη. Για σένα, δεν είμαι παρά μια αλεπού όμοια μ' εκατό χιλιάδες αλεπούδες. Αν όμως με ημερώσεις, ο ένας θα έχει την ανάγκη του άλλου. Για μένα εσύ θα είσαι

μοναδικός στον κόσμο. Για σένα εγώ θα είμαι μοναδική στον κόσμο...

– Αρχίζω να καταλαβαίνω, είπε ο μικρός πρίγκιπας. Ξέρω ένα λουλούδι..., νομίζω πως με ημέρωσε...

– Γίνεται, είπε η αλεπού. Βλέπει κανείς στη Γη τόσα περίεργα πράγματα...

– Ω! δεν είναι πάνω στη Γη, είπε ο μικρός πρίγκιπας. Η αλεπού φάνηκε πολύ παραξενεμένη:

– Πάνω σ' άλλο πλανήτη;

– Ναι.

– Έχει κυνηγούς σ' αυτό τον πλανήτη;

– Όχι.

– Πολύ ενδιαφέρον αυτό. Και κότες;

– Όχι.

– Τίποτα δεν είναι τέλειο,
αναστέναξε η αλεπού. Ξαναγύρισε
όμως στην ιδέα της:

– Η ζωή μου είναι μονότονη.
Κυνηγάω τις κότες, οι άνθρωποι
κυνηγούν εμένα. Όλες οι κότες
μοιάζουν, κι όλοι οι άνθρωποι
μοιάζουν. Γι' αυτό λοιπόν βαριέμαι
κάπως. Αν με ημερώσεις όμως, η
ζωή μου θα είναι σαν ηλιόλουστη.
Θα γνωρίσω έναν κρότο από πατή-
ματα που θα είναι διαφορετικός απ'
όλους τους άλλους. Τ' άλλα πατή-
ματα με κάνουν να χώνομαι κάτω
απ' τη γη. Το δικό σου θα με κάνει
να βγαίνω έξω απ' τη φωλιά μου,
σαν μια μουσική. Κι ύστερα κοίτα!
Βλέπεις εκεί κάτω τα χωράφια με το
στάρι; Εγώ δεν τρώω ψωμί. Το
στάρι εμένα μου είναι άχρηστο. Τα
χωράφια με το στάρι δε μου
θυμίζουν τίποτα. Κι αυτό είναι

**κρίμα! Εσύ όμως έχεις μαλλιά
χρώμα χρυσαφένιο. Θα είναι
λοιπόν θαυμάσια, όταν θα μ' έχεις
ημερώσει! Το στάρι, που είναι
χρυσαφένιο, θα με κάνει να σε
θυμάμαι. Και θα μ' αρέσει ν' ακούω
τον άνεμο μέσα στα στάχια...**

**Σώπασε η αλεπού και κοίταξε
πολλή ώρα το μικρό πρίγκιπα.**

**– Σε παρακαλώ..., ημέρωσε με, του
είπε!**

**– Θέλω βέβαια, της αποκρίθηκε ο
μικρός πρίγκιπας, μα δε με παίρνει
ο καιρός. Έχω ν' ανακαλύψω
φίλους και πολλά πράγματα να
γνωρίσω.**

**– Δε γνωρίζει κανείς παρά τα
πράγματα που ημερώνει, είπε η
αλεπού. Οι άνθρωποι δεν έχουν
πια καιρό να γνωρίσουν τίποτα. Τ'
αγοράζουν όλα έτοιμα στα εμπο-
ρικά. Καθώς όμως δεν υπάρχουν**

εμπορικά που πουλάνε φίλους, οι άνθρωποι δεν έχουν πια φίλους. Αν θες ένα φίλο, ημέρωσε με!

– Τι πρέπει να κάνω;, είπε ο μικρός πρίγκιπας.

– Πρέπει να έχεις μεγάλη υπομονή, αποκρίθηκε η αλεπού. Θα καθίσεις πρώτα κάπως μακριά μου, έτσι στο χορτάρι. Εγώ θα σε κοιτάζω με την άκρη του ματιού μου κι εσύ δε θα λες τίποτα. Τα λόγια είναι που κάνουν τις παρεξηγήσεις.

Αλλά, κάθε μέρα, θα μπορείς να κάθεται λιγάκι πιο κοντά... Την άλλη μέρα ήρθε πάλι ο μικρός πρίγκιπας.

– Θα 'ταν πιο καλά να έρχεσαι πάντα την ίδια ώρα, είπε η αλεπού. Αν έρχεσαι, λόγου χάρη, στις τέσσερις το απόγευμα, εγώ θ' αρχίζω από τις τρεις να είμαι ευτυχισμένη. Όσο θα περνάει η

ώρα, τόσο εγώ θα νιώθω και πιο ευτυχισμένη. Στις τέσσερις πια, δε θα μπορώ να καθίσω και θα τρώγομαι· θ' ανακαλύψω την αξία της ευτυχίας. Αν έρχεσαι όμως όποτε και να 'ναι, δε θα ξέρω ποτέ ποια ώρα να φορέσω στην καρδιά μου τα καλά της... Σ' όλα χρειάζεται κάποια τελετή.

– Τι είναι τελετή;, είπε ο μικρός πρίγκιπας.

– Είναι κι αυτό κάτι που πολύ παραμελήθηκε, είπε η αλεπού. Είναι αυτό που κάνει τη μια μέρα να μη μοιάζει με τις άλλες, τη μια ώρα με τις άλλες ώρες. Οι κυνηγοί μου, λόγου χάρη, έχουν μια τελετή. Κάθε Πέμπτη χορεύουν με τις κοπέλες του χωριού. Γι' αυτό η Πέμπτη είναι θαυμάσια μέρα! Μπορώ και κάνω μια βόλτα ως τ' αμπέλι. Αν χόρευαν οι κυνηγοί όποτε και να 'ναι, όλες οι

μέρες θα μοιάζαν μεταξύ τους, κι εγώ δε θα είχα καθόλου διακοπές. Έτσι ο μικρός πρίγκιπας ημέρωσε την αλεπού. Κι όταν κόντευε πια η ώρα που θα χωρίζανε:

– Αχ!, είπε η αλεπού. Κλάμα που θα κάνω...

– Εσύ φταις, είπε ο μικρός πρίγκιπας, εγώ δεν ήθελα το κακό σου, μα εσύ θέλησες να σε ημερώσω...

– Ναι, σωστά, είπε η αλεπού.

– Μα τώρα θα κλάψεις!, είπε ο μικρός πρίγκιπας.

– Ναι, σωστά, είπε η αλεπού.

– Και τότε τι κέρδισες;

– Κέρδισα, είπε η αλεπού, γιατί μου μένει το χρώμα του σταριού.

Ύστερα πρόσθεσε:

– Άμε να ξαναδείς τα τριαντάφυλλα. Θα καταλάβεις πως το δικό σου είναι το μοναδικό στον

κόσμο. Να περάσεις πάλι αποδώ, για να μ' αποχαιρετήσεις, κι εγώ θα σου χαρίσω ένα μυστικό.

Ο μικρός πρίγκιπας πήγε και ξαναείδε τα τριαντάφυλλα:

– Δε μοιάζετε καθόλου με το δικό μου τριαντάφυλλο, εσείς δεν είσαστε ακόμα τίποτα, τους είπε. Κανένας δε σας ημέρωσε κι εσείς δεν ημερώσατε κανένα. Είσαστε όπως ήταν η αλεπού μου. Ήταν μια αλεπού όμοια μ' εκατό χιλιάδες άλλες. Γίναμε όμως φίλοι, και τώρα είναι μοναδική στον κόσμο. Και τα τριαντάφυλλα δεν είχαν μούτρα να σταθούν.

– Είσαστε όμορφα, μα είσαστε άδεια, τους είπε ακόμη. Δεν μπορεί κανείς να πεθάνει για το χατίρι σας. Βέβαια, ένας κοινός διαβάτης, το δικό μου τριαντάφυλλο θα το νόμιζε πως σας μοιάζει. Αλλά εκείνο μόνο

του έχει πιο πολλή σημασία απ’ όλα εσάς μαζί, αφού είναι αυτό που πότισα. Αφού είναι αυτό που έβαλα κάτω από τη γυάλα. Αφού είναι αυτό που προστάτεψα με το παραβάν. Αφού είναι αυτό που του σκότωσα τις κάμπιες (εκτός από τις δυο ή τρεις, για να γίνουν πεταλούδες). Αφού είναι αυτό που τ’ άκουσα να παραπονιέται ή να κομπάζει ή καμιά φορά και να σωπαίνει. Αφού είναι αυτό το δικό μου τριαντάφυλλο. Και ξαναγύρισε στην αλεπού:

– Αντίο, της είπε.

– Αντίο, είπε η αλεπού. Να το μυστικό μου. Είναι πολύ απλό: μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά. Την ουσία δεν τη βλέπουν τα μάτια.

– Την ουσία δεν τη βλέπουν τα μάτια, ξαναείπε ο μικρός πρίγκιπας, για να το θυμάται.

- Ο καιρός που έχασες για το τριαντάφυλλο σου είναι που το κάνει να έχει τόση σημασία.
- Ο καιρός που έχασα για το τριαντάφυλλο μου..., έκανε ο μικρός πρίγκιπας, για να το θυμάται.
- Οι άνθρωποι έχουν ξεχάσει τούτη την αλήθεια, είπε η αλεπού. Εσύ όμως δεν πρέπει να την ξεχάσεις. Απ' εδώ κι εμπρός θα είσαι για πάντα υπεύθυνος για εκείνο που έχεις ημερώσει. Είσαι υπεύθυνος για το τριαντάφυλλο σου...
- Είμαι υπεύθυνος για το τριαντάφυλλο μου..., ξαναείπε ο μικρός πρίγκιπας, για να το θυμάται.

Α. ντε Σαιντ-Εξυπερύ,
Ο μικρός πρίγκιπας,
μτφρ. Στρατής Τσίρκας, Ηριδανός

**Κωνσταντίνος Παρθένης,
*Τοπίο με έλατα***

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές παρατηρείτε ανάμεσα στο απόσπασμα και στα παραδοσιακά παραμύθια που γνωρίζετε; Σχολιάστε ειδικότερα μία ομοιότητα και μία διαφορά που εντοπίσατε.

2 Για ποιο λόγο ο πρίγκιπας λυπήθηκε όταν είδε τον ανθισμένο τριανταφυλλόκηπο; Πώς αντιμετώπισε τελικά την αρχική στενοχώρια του;

3 Τι ρόλο παίζει στο απόσπασμα η αλεπού; Σχολιάστε την επίδραση που έχει στο μικρό πρίγκιπα.

4 Πώς και γιατί παρουσιάζει η αλεπού τη διαδικασία του ημερώματος στο μικρό πρίγκιπα; Πιστεύετε ότι τον βοήθησε να καταλάβει τι είναι το «ημέρωμα» και πώς γίνεται;

5 Τι νόημα έχει το «μυστικό» της αλεπούς: «μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά. Την ουσία δεν τη βλέπουν τα μάτια»;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Συζητήστε με τους συμμαθητές και τον υπεύθυνο καθηγητή της τάξης σας για τη διαδικασία του «ημερώματος», με επίκεντρο τις ανθρώπινες σχέσεις και τις σχέσεις των ανθρώπων με τα ζώα.

Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ,
(1900-1944)

Γάλλος αεροπόρος και συγγραφέας, που προερχόταν από ξεπεσμένη αριστοκρατική οικογένεια. Το έργο του διαπνέεται από λυρική και ποιητική διάθεση, ροπή προς τη φανταστική περιπέτεια αλλά και βαθύ σεβασμό στις ανθρωπιστικές αξίες της αγάπης

και της αλληλεγγύης προς τον άνθρωπο. Εξέδωσε τα βιβλία: *Ταχυδρομείο του Νότου* (1929), *Νυχτερινή πτήση* (1931), *Γη των ανθρώπων* (1939) και τη γνωστή παραβολή *Ο μικρός πρίγκιπας* (1943), που εικονογράφησε με δικά του σχέδια.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Ποιο ρόλο έχει το φυσικό περιβάλλον στη συνάντηση των ερωτευμένων;
- 2** Περιγράψτε με δικά σας λόγια τη συναισθηματική ένταση των ερωτευμένων. Έχετε νιώσει ποτέ ανάλογα συναισθήματα;

Ιβάν Γκολ (1891-1950)

Γάλλος ποιητής και θεατρικός συγγραφέας με έντονη φιλειρηνική δράση. Είναι γνωστός κυρίως για τα ποιήματα του με θέμα την ειρήνη και τη συναδέλφωση των λαών (Οι πέντε ήπειροι, 1922 κ.ά.) και για τα ερωτικά του ποιήματα (*Ερωτικά ποιήματα*, 1925 και *Μαλαισιακά τραγούδια*, 1934).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 4ου ΤΟΜΟΥ

Η αποδημία • Ο καημός της ξενιτιάς
• Ο ελληνισμός έξω από τα σύνορα
• Τα μικρασιατικά • Οι πρόσφυγες
(συνέχεια από τον 3ο τόμο)

Θανάσης Βαλτινός,
«Δύο γράμματα της Χαράς.....6
Άλκη Ζέη,
«Αναμνήσεις της Κωνσταντίνας
από τη Γερμανία»19

Αθλητισμός

Λορέντζος Μαβίλης,
«Καλλιπάτειρα»41
Δημήτρης Μίγγας,
«Η τρίπλα των ονείρων».....46
Ουμπέρτο Σάμπα,
«Τοπική ομάδα»53
Νίκος Χουλιάρης,
«Η εσχάτη των ποιινών»58

Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας • Οι φιλικοί δεσμοί • Η αγάπη

Νίκος Καρούζος, «Τα πουλιά δέλεαρ του Θεού»	79
Γιάννης Μαγκλής, «Γιατί;»	83
Μ. Καραγάτσης, «Η κυρία Νίτσα»	97
Ζωρζ Σαρή, «Και πάλι στο σχολείο...»	115
Αντουάν ντε Σαιντ - Εξυπερύ, «Ο μικρός πρίγκιπας και η αλεπού»	130
Ιβάν Γκολ, «Μαλαισιακά τραγούδια»	149

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.